

Rapport 2013:14

Bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

*En uppföljning av tillämpningen av
lagen från polisanmälningar till domar*

brå

Bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

En uppföljning av tillämpningen av lagen från
polisanmälningar till domar

Rapport 2013:14

Brå – centrum för kunskap om brott och åtgärder mot brott
Brottsförebyggande rådet (Brå) verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott.

ISSN 1100-6676
ISBN 978-91-87335-11-2
URN:NBN:SE:BRA-513

© Brottsförebyggande rådet 2013
Författare: David Shannon
Omslagsbild: Mostphotos
Tryck: Elanders Sverige AB, Vällingby 2013

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-401 87 00, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos Fritzes Kundservice, 106 47 Stockholm
Telefon 08-598 191 90, fax 08-598 191 91, e-post order.fritzes@nj.se

Innehåll

Förord	5
Summary	6
The provision on contact with a child for sexual purposes.....	6
Central research questions.....	7
The data employed in the study.....	8
Substantial variation in the types of contacts included in the police investigation data	9
Few contacts result in prosecutions	11
The contact provision plays only a marginal role in prosecutions	14
The National Council's assessment	16
Sammanfattning	19
Brås bedömning.....	26
Inledning	28
Bakgrund.....	28
Kontaktbestämmelsens utformning	35
Kontakt med barn i sexuellt syfte i kriminalstatistiken.....	38
Centrala frågeställningar	38
Rapportens disposition.....	39
Datamaterial	40
En överblick över kontakterna i förundersökningsmaterialet	44
Målsägande och gärningspersoner.....	44
Upptäcktsätt, kontaktsätt och kontakternas längd.....	47
Det sexuella innehållet i kontakterna	50
Sammanfattning	54
Varför skrivs så många ärenden av?	56
Stort glapp mellan antalet anmälda och lagförda kontaktbrott.....	57
Nedläggningssaker och utredningssvårigheter.....	62
Sammanfattning	73
De kontakter som lett till åtal	76
Sammanfattning	81
Referenser	82

Förord

Bestämmelsen om *kontakt med barn i sexuellt syfte* – sexuell grooming – trädde i kraft den 1 juli 2009. I fokus för straffbestämmelsen är den process där en förövare skapar möjligheten att sexuellt förgripa sig på ett barn genom att först vinna barnets tillit. Från datumet då bestämmelsen trädde i kraft och fram till slutet av 2012 registrerades drygt 600 anmälda brott, men bara ett fåtal kontaktbrott har blivit lagförda.

I regleringsbrevet för 2012 fick Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av denna straffbestämmelse. Syftet är att undersöka hur bestämmelsen fungerar i praktiken och om några särskilda problem uppstått i samband med tillämpningen av den. Enligt uppdraget ska uppföljningen vidare innehålla en analys av orsakerna till att så många ärenden skrivs av. I Brås uppdrag ingår dessutom att redovisa karaktär och struktur, exempelvis upptäcktsätt, vilka brottsoffren och de misstänkta personerna är, kontaktsätt, kontakternas innehåll samt förekomst av annan liknande brottslighet.

Rapporten har författats av fil.dr David Shannon, utredare vid Brå. Alexandra Skarp, assistent vid Brå, har också deltagit i arbetet. Rapporten har vetenskapligt granskats av professor Christian Diesen, Stockholms universitet.

Brå vill rikta ett tack till de poliser och åklagare som delat med sig av sina erfarenheter och kunskaper under arbetets gång.

Stockholm i juni 2013

Erik Wennerström
Generaldirektör

Annika Eriksson
Enhetschef

Summary

The Swedish National Council for Crime Prevention has been instructed by the government to follow up and evaluate the application of a new penal code provision criminalising *contact with a child for sexual purposes* (Penal Code Chapter 6, Section 10 a). The provision came into force on July 1, 2009. Between this date and the end of 2012, a total of 617 reported offences were registered by the police as contacts with a child for sexual purposes, while at the same time there were only five convictions for offences against the new provision. The government's instruction to the National Council involves examining how the provision functions in practice and whether any specific problems have arisen in connection with its application. The National Council's follow-up of the provision was also to include an analysis of why so many of the reported offences failed to result in a prosecution. Further, the Council was instructed to describe the characteristics of the reported contacts in a range of respects: how the contacts had been initiated, how they had been detected, their frequency and their content. The Council was also to describe the victims and suspected offenders, and whether the suspected offenders had been involved in other, similar types of crime.

The provision on contact with a child for sexual purposes

The provision on *contact with a child for sexual purposes* came into force on July 1, 2009 and can be found in Chapter 6, Section 10 a of the Swedish Penal Code. The provision is worded as follows.

A person who, for the purpose of committing an act which is sanctionable in accordance with Sections 4, 5, 6 8 or 10 [of Chapter 6 of the Swedish Penal Code] against a child under the age of fifteen, enters into an agreement with the child to meet, and thereafter undertakes an act that is likely to facilitate such

a meeting actually taking place, will be sentenced for contact with a child for sexual purposes to a fine or imprisonment for a maximum term of one year.

Thus in order to be convicted of the new contact offence, a perpetrator who has reached the age of criminal responsibility (fifteen years) must first have entered into an agreement to meet with a child under fifteen years of age with the intention of committing one of a number of specific sexual offences against the child.¹ The government bill that enacted the legislation states that there is no requirement of a formal contract to meet, but rather that it is sufficient that there be a “shared intention” to meet at a certain time and place (prop. 2008/09:149, p. 46).

Having entered into an agreement of this kind, the provision also requires that the perpetrator has undertaken a subsequent, additional act that confirms an intent to continue with a course of action likely to facilitate a physical sexual assault (prop. 2008/09:149, p. 46f.). The acts in question may, for example, involve providing travel instructions to the child, paying for a bus or train ticket, booking a hotel room close to the meeting place, or having started a journey to the meeting place at the agreed time.

If the offender has come so far as to have met the child and committed a sexual offence such as rape, sexual assault or sexual molestation, he or she will be convicted of the latter offence and not for contact with a child for sexual purposes. This is due to the fact that these offences have a more severe sentencing scale than the contact offence (prop. 2008/09:149, p. 47f.).

Central research questions

The National Council’s study focuses primarily on the reported offences registered by the police as offences against the contact provision during the first two years subsequent to the provision coming into force, i.e. between July 1, 2009 and June 30, 2011. Restricting the study to the offences registered during this period was necessary in order to provide an opportunity to follow the offences all the way through the justice system to the relevant court judgements. The central questions examined in the report are:

- What are the sex and age distributions of the victims and offenders respectively?
- How were the contacts that have been reported to the police detected?

¹ The sexual offences covered by these sections of the Penal Code are: *rape of a child, sexual exploitation of a child, sexual abuse of a child, exploitation of a child for sexual posing and sexual molestation.*

- What are the characteristics of the reported contacts regarding how the contacts were initiated, their length and frequency and their sexual content?
- Why have there been so few prosecutions for contact with a child for sexual purposes?
- How many of the reported contacts have been prosecuted using other penal code provisions, and which provisions have been applied in these prosecutions?
- How many of the prosecuted offences have resulted in conviction and dismissal respectively, and what reasons have been given for the dismissals?

The data employed in the study

The results presented in the report are based on two principal data sets:

Police investigation files. The documentation from all criminal investigations relating to offences registered by the police as suspected contacts with a child for sexual purposes between July 1, 2009 and June 30, 2011 were requested from the Sweden's police authorities (a total of 360 registered offences). Twenty of these investigations were not sent to the National Council for various reasons – e.g. because the investigation was still on-going. A further nine cases were excluded because they based on were duplicate police reports relating to the same contact. The final data set thus comprised a total of 331 police investigations.

The contacts registered by the police were coded with regard to amongst other things how the contacts had been initiated, the age and gender of the victims and the offenders, how the contacts had been detected, their length, and also their sexual content. How far the contacts had progressed towards a possible physical meeting between the victim and the offender was also noted. The police investigation data are in part used to describe these various aspects of the contacts registered by the police, and in part in the analysis of why there have been so few prosecutions for offences against the contact provision.

District court judgements. The National Council has collected all district court judgements in those cases where the police investigations included in the study sample resulted in a prosecution. These data are used to describe all of the offences that have been prosecuted on the basis of the contacts described in the police investigation data, how many of these prosecutions have resulted in convictions, how many of the indicted offences have been dismissed and the reasons for these dismissals. The number of contacts that resulted in a prosecution specifically for contact with a child for sexual purposes

is small, but the court judgements nonetheless provide an opportunity to describe the reasons given in district court judgements for dismissing prosecutions relating to the contact provision.

In addition to these two principal data sets, the National Council has also collected data from the Register of Convicted Offenders in order to describe the suspected offenders' previous convictions. These data provide information on both the total number of prior convictions, and the number of prior convictions for sexual offences.

The National Council has also interviewed seven prosecutors and seven police officers from different parts of Sweden who have worked with various aspects of cases relating to sexual contacts with children. The information from these interviews is primarily used to illustrate and clarify different parts of the report's discussion of why so few offences against the contact provision have been prosecuted.

Substantial variation in the types of contacts included in the police investigation data

Majority of contacts established via the internet

A large proportion of the contacts registered by the police as contacts with a child for sexual purposes (approximately 70 percent) were initiated via the internet. The remaining contacts were established via mobile/home telephones or at a face-to-face meeting, e.g. in the victim's residential neighbourhood, on the way to or from school, or by an individual having stopped his car and attempted to persuade the victim to get in. Irrespective of the way the contacts were initiated, the majority of the offenders were persons previously unknown to the children whom they contacted.

Large proportion of very brief contacts

The contact offences reported to the police often relate to brief contacts, many of which have been broken off more or less immediately by the children concerned. On the basis of the information contained in the police investigations, a minimum of 40 percent of the registered incidents related to contacts that were limited to a single occasion. At the same time the data also include contacts that had continued for much longer periods of time. At least seven percent of the registered contacts had continued for at least six months prior to being reported to the police, and the longest contacts found in the data had been ongoing for over two years.

Sexual questions or sex-talk the most common form of sexual content

The most common type of sexual content in the contacts involved the offender having asked the child sexual questions or having talked to the latter about sex in some other way (almost 60 percent of the contacts). In almost 20 percent of the contacts, the child had actively participated in talking sex with the offender on at least one occasion. In just over ten percent of the contacts the child had sent sexual pictures to the offender or had posed for the offender in a sexual way via a webcam. The data show that the offender had sent some form of sexual image to the child in 17 percent of the contacts. These images often took the form of pictures of the offender's genitals, but there are also contacts where the offender had masturbated in front of a webcam or sent pornographic film clips to the child.

A relatively large number of contacts lacked any apparent sexual content

In approximately 30 percent of the cases in the data there was no description of the contact having contained any form of explicit sexual content. This figure rose to 50 percent in those contacts that were limited to a single occasion. As has been noted above, many of these cases relate to contacts that had been broken off by the child more or less immediately. It is thus possible that the contacts would have been sexualised by the offender if the child had allowed them to continue. Among those contacts that had continued for more than a week, there were relatively few that lacked some form of explicit sexual content.

Contacts most commonly detected as a result of child disclosure

In over 50 percent of the cases that included information on how the contact had been detected this was due to the child having told someone about it – most often a parent, but sometimes a sibling, a friend, or a teacher or some other adult at school. A relatively large proportion of the contacts (30 percent) had been detected by a parent in some other way – for example when the parent happened to see something suspicious on the child's computer or had found texts or pictures that had been sent to or from the child's mobile phone. A number of the contacts had been detected in the course of ongoing police investigations, typically as a result of a forensic examination of a suspect's computer or mobile phone, which showed that the suspect had been in contact with persons whom the police had previously been unaware of, and whom they suspected might be children.

Victims most commonly girls, offenders almost always males

The registered victim was a girl in over 80 percent of the contacts reported to the police. The majority of the contacts related to children aged 10–14 years. Eight of the offence reports related to victims who were over the age of fifteen. For the most part, these contacts had been reported by older individuals after they had posed as children online and had some form of sexual contact with an adult male.

In those cases where it had been possible to identify a suspected offender, the suspect was almost always male. The data do however include a small number of cases where the suspects turned out to be females (all under the age of fifteen) who had posed as adult males online and then contacted schoolmates. Slightly over 40 percent of the suspects who were identified were between 20 and 40 years of age. The youngest identified suspects were aged 10–12 years, while the oldest were in their seventies.

Just over half of the identified suspects had prior convictions, and almost one-quarter had prior convictions for sex offences.

Few contacts result in prosecutions

A total of 32 (ten percent) of the contacts that the police had registered as contacts with a child for sexual purposes resulted in prosecutions. The National Council's study of the district court judgments from these cases showed that prosecutions for the contact offence had been brought in only eight cases (2.5 percent of the police investigations). A further two of the contacts had resulted in convictions by means of summary sanction orders issued by the prosecutor (both for sexual molestation).

The majority of contacts do not fulfil the requirements for the contact provision

The principal reason that the gap between the number of reported offences and the number of prosecutions is so large is that the vast majority of the contacts that the police have registered as contact offences do not meet the legal requirements of the contact provision.

The National Council's study of the police investigations shows that the child had entered into an agreement to meet the offender in only sixteen percent of the reported contacts. There were signs of a subsequent, additional act by the offender of the type required by the legislation in thirteen percent of the reported contacts (42 cases). In 30 of these 42 cases, the offender and the child had also met one another prior to the contact being reported to the police. This is of considerable significance for how the provision may be expected to function in practice, since it indicates that it is very rare for contacts

to be detected and reported to the police at the “right time” for the provision to be applicable (i.e. after an agreement to meet has been reached and an additional measure taken by the offender, but before a physical meeting has taken place where the child may be subjected to a sexual offence).

It can be seen from the documentation of the police investigations that the time between the perpetrator and the child reaching an agreement to meet and the actual meeting taking place may be very short. The briefest period between an agreement and a meeting that could be seen from the data was less than one hour.

Often no “additional value” in attempting to prove an offence against the contact provision

The interviews conducted by the National Council indicate that another reason that so few contacts result in prosecutions specifically for the contact offence may be that prosecutors feel that there is often little “additional value” in attempting to prove this offence. This is due to the fact that these contacts often include communications that are sufficiently sexual to produce criminal liability for sexual molestation. Given that the contact offence has a less severe sanctioning scale than sexual molestation, interviewed prosecutors have argued that there is little to be gained from expending the additional investigative resources that would be required to go further and attempt to prove that the child and the offender had agreed to meet and that the offender had also undertaken a subsequent, additional act of the kind required by the contact offence.

Many of the reported contacts have not been deemed to constitute offences

A total of 30 percent of the police investigations included in the sample were concluded with some form of “no crime” decision registered either by the police or the prosecutor. This means that in addition to failing to fulfil the legal requirements of the contact offence, these contacts have not been deemed to fulfil the legal requirements for any other offence, such as sexual molestation or exploitation of a child for sexual posing, either.

These investigations have sometimes been concluded more or less immediately, e.g. in some of those cases where the police report related to a very brief contact which lacked any explicit sexual content. In other cases, however, the police have undertaken a range of investigative measures prior to the decision being taken to conclude the investigation with a “no-crime” decision.

A range of investigative difficulties

Both the National Council’s study of police investigations and the interviews conducted with police and prosecutors provided insights

into a number of different problems that the police have encountered in their investigations of the reported contacts. Amongst other things these involved difficulties identifying suspected offenders with the help of telephone numbers used by the offenders, when these numbers were not registered with directory enquiries services, or so-called IP-addresses. Some of these difficulties were due to problems requesting IP-information from the overseas companies, first and foremost in the USA, which provide many of the internet communication services used during the reported contacts. Obtaining the necessary information from the majority of these companies requires at the present time both a request for international legal assistance (a process that was described by prosecutors as both complex and very time consuming) and a sanctioning scale that is more severe than that of the Swedish contact offence.

Other difficulties were due to provisions in the Swedish Electronic Communications Act, which at the time meant that the police were not permitted to request subscriber information from telephone companies or internet service providers unless there was an expectation that the offence would result in a more severe sentence than a fine. Given the sanctioning scale associated with the contact offence, this is not a reasonable expectation. These particular problems should however have been remedied since 2012, when changes were introduced into the Electronic Communications Act so that this type of information could also be requested from telephone and internet companies for offences that would result in no more than a fine.

Another important change that has been introduced since the police investigations examined in the study were conducted is that internet service providers are now, also since 2012, required by law to retain IP-logs for a period of six months. This was not previously the case and there are a number of cases in the National Council's data set where the police had obtained information about an IP-address that they needed to trace to an internet user, but where information regarding who had been assigned that IP-address on the relevant occasion was no longer available from the internet service provider.

Other problems encountered by the police include not having been given sufficient information by the individual reporting the contact to facilitate work to identify a suspect, that the child did not want to participate in the investigation, or had been prevented from doing so by his or her parents, or that the child had not wanted to speak to the police about, or had not been able to remember, various aspects of the reported contact.

Problems associated with prioritisations and slow IT-forensic investigations

Another problem that emerged in both the police investigation data and in the National Council's interviews with prosecutors is that IT-

forensic examinations of computers and mobile phones sometimes take a very long time. Both police officers and prosecutors interviewed in the study spoke of how they could be forced to wait a long time for the results of such examinations if the case was given a low priority. The general picture that emerged in these interviews was that IT-analysts working for the police had too much work to cope with and that police IT-groups were seriously understaffed. One prosecutor described how several of the child pornography cases being dealt with by his prosecution office had been awaiting further action for over three years as a result of not being able to get computers examined. This was due to the IT-group having to prioritise narcotics cases, which for the most part involve much more severe sanctioning scales than crimes such as child pornography, sexual molestation or contact with a child for sexual purposes.

One central reason that it is important that computers are examined quickly in cases involving sexual offences against children is that these examinations may show that the suspect has also been in contact with other children, of whom the police are as yet unaware, and who may already have been exposed to sexual offences or who may be exposed to ongoing sexual contacts.

Deficient IT-knowledge among both police and prosecutors

Several of the prosecutors and police interviewed by the National Council stated that the level of IT-related knowledge among both investigating police officers and prosecutors is currently often insufficient to deal with these cases effectively. The deficiencies relate both to knowledge about how the internet is used by children and youths and to the types of technical evidence that it is possible to retrieve from computers and mobile phones. At the same time, it also emerged from the interviews that senior figures within both the police organisation and the prosecution service have relatively recently come to a realisation that this is an area where improvements are needed, and measures have begun to be taken to achieve this. Amongst other things, several of those interviewed stated that either they themselves, or colleagues, had recently been on training courses focused on IT-related crime.

The contact provision plays only a marginal role in prosecutions

As has been noted above, a total of 32 of the registered contacts resulted in prosecutions. These prosecutions included an indictment for the contact offence in only eight cases.

Sexual molestation is the most common offence type included in the prosecutions

By far the most common offence prosecuted on the basis of the registered contacts was sexual molestation. Twenty-five cases included an indictment for this offence. The majority of these indictments related to sexual molestation offences that had been committed via the internet or mobile phones, but almost one-quarter related to offences that had taken place at a physical meeting between the offender and the victim. None of the indictments relating to offences committed at a physical meeting were dismissed. Two indictments relating to online offences were dismissed, however, either because the court felt that it had not been established that the offender knew, or had good reason to believe, that the victim was under fifteen years of age, or because it had not been established that it was the defendant who had actually been in contact with the victim at the time the offence was committed.

Exploitation of a child for sexual posing also relatively common in the prosecutions

The second most common offence type included in the prosecutions was exploitation of a child for sexual posing (nine cases). These indictments related to contacts where the offender had induced (or in some cases attempted to induce) the children in question to pose either completely or partially undressed in front of a web camera, or to take sexual photographs of themselves. A small number of the indictments related to offences that had been committed subsequent to a physical meeting with the child. In these cases, the offender had purchased items of clothing for the children, with the children then being induced to photograph themselves wearing (or to pose in front of a webcam wearing) the clothing in question. Only one of the indictments for exploitation of a child for sexual posing was dismissed. Once again this was due to the court determining that the offender had not known, or had good reason to believe, that the child was under the age of fifteen.

Contact with a child for sexual purposes the offence type that was dismissed most often

Of the eight indictments for contact with a child for sexual purposes included in the data, six were dismissed by the courts. Thus there were only two convictions for the contact offence in the data set.

There are three different reasons for the courts dismissing these indictments. The most common reason (three of the six cases) was that the offender was convicted of a more serious sexual offence that was committed at or after a physical meeting that the contact had resulted in. The offences in question were sexual molestation and exploitation of a child for sexual posing. In these cases the courts

have judged, in line with the legislator's intent, that the commission of a subsequent offence at (or after) a physical meeting with the child should be given precedence over the contact offence, and that a conviction for the contact offence then becomes unnecessary. In these cases, it seems likely that prosecutors have included an indictment for the contact offence as a means of maximising the chances of a conviction, based on a view that the court might consider the evidence insufficient to convict for the subsequent sexual offence.

The courts' motivations for dismissing the other three indictments for the contact offence were:

- that no agreement had been reached between the child and the adult to meet,
- that it had not been established that the offender's objective with the meeting was to commit a sexual offence against the child,
- that there was no "shared intention" to meet (in this case the child stated that she had never intended to actually meet the offender).

As regards this final motivation, there appears to be some confusion as to how the legislation should be interpreted, since there is another judgement in the data set where the child also stated that there was no intention to actually meet the offender, but where the offender was nonetheless convicted of the contact offence.

Other offence types included in the prosecutions

The prosecutions also included a number of other types of sexual offences. These were rape of a child, sexual abuse of a child (both via the internet and at a physical meeting), child pornography offences and attempts to purchase sexual acts from a child. The offenders were convicted in connection with almost all of these offence types.

In addition to these sexual offences, the prosecutions also included an indictment for the unlawful threat offence, and three of the judgements included convictions for unlawfully acquiring alcoholic beverages. In all three cases this involved alcohol that the offender had purchased in order to give to the child.

Finally, it can be noted that all of the prosecuted offenders, with one exception, were convicted of one or more sexual offences against the children with whom they had been in contact. This is true even of those prosecutions where indictments for certain offences were dismissed for various reasons.

The National Council's assessment

One central finding from the National Council's study is that the provision on contact with a child for sexual purposes is not func-

tioning effectively as a means of convicting individuals who contact children for the purposes of sexually exploiting and abusing them. Although the study shows that the police and prosecutors encounter a number of problems in their work to investigate and prosecute contacts of this kind, these investigative difficulties are not the principal reason that there have been so few convictions for offences against the contact provision.

The National Council's examination of the police investigations included in the study sample instead indicates that the primary reason that there have been so few convictions for the contact offence is to be found in the fact that very few such contacts are reported to the police at the "right point" in the contact process for the contact provision to be applicable. The vast majority of contacts included in the National Council's data (over 95 percent) had been reported either *prior to* the requirements of the contact provision having been met (i.e. prior to the offender having entered into an agreement with the child to meet, and thereafter having taken a subsequent additional act of the kind required by the legislation), or *subsequent to* the offender having actually met the child.

Against the background of the findings presented in the report, the National Council's conclusion is that there may be a need to re-examine the way the contact provision has been constructed. Another important question is that of whether it may be regarded as meaningful that the sanctioning scale associated with the contact offence is less severe than that associated with the sexual molestation offence, given that, in practice, some form of sexual communication with the child may almost be seen as a prerequisite for being able to establish that the offender's purpose in entering into an agreement to meet the child is to commit a sexual offence.

The National Council's study shows that the penal code provisions that were most often used to prosecute the contacts included in the police investigation material were sexual molestation and exploitation of a child for sexual posing. The majority of the prosecutions brought for offences against these provisions relate to acts committed via the internet or mobile phone. Given the central significance that electronic communications have had for how the offenders have initiated and maintained the contacts examined in the study, it is worth noting that these penal code provisions do appear to constitute a practicable means of obtaining convictions for sexual contacts that are conducted via these types of communications. At the same time, there is currently no concrete documentation describing how these and other penal code provisions are used and applied specifically to adults' attempts to contact children for the purposes of sexual exploitation and abuse. This means that we lack a general overview of the types of sexual contacts that are in practice not currently covered by the existing sex crimes legislation. An overview of this kind would provide an opportunity to analyse whether there are

types of contacts that involve violations of the children exposed to them, but that are not currently criminalised.

The National Council's report describes two important legislative changes that have been introduced since the police investigations included in the study were conducted, and which ought to have improved the police's ability to effectively investigate sexual contacts with children via internet or telephone communications. The first of these involves a change requiring telephone companies and internet service providers to provide subscriber information to police investigating offences that may only result in a fine. The second involves Sweden's implementation of the EU directive (2006/24/EC) on the retention of data generated or processed in connection with publicly available communications services. It is the National Council's assessment that there may be reason to follow-up and examine the extent to which these legislative changes have had a positive effect on the work conducted by the police and prosecutors to investigate and prosecute sexual contacts with children.

At the same time, the National Council's examination of police investigations shows that there are substantial problems with regard to rapidly obtaining access to information of central importance to such investigations in those cases where this information is stored by overseas companies. There is therefore a need for action at the political level to strive to find a less complex and time consuming way of obtaining such information in those cases where this currently requires a request for international legal assistance.

Finally, the National Council found a widespread perception among interviewed police officers and prosecutors that, on the one hand, the level of knowledge about IT-related crime within these two professions is currently deficient in a number of respects, and on the other that the police's IT-forensic groups are understaffed and unable to effectively handle their workload. The latter problem means, amongst other things, that IT-forensic examinations of suspects' computers sometimes take a very long time, despite the fact that these examinations can provide information on children previously unknown to the police, who have also been exposed to sexual contacts by the suspect. There is thus reason to continue with, and if possible also intensify, efforts to increase the level of IT-competence in both the police and prosecution services. Also, given the increased demands being placed on the police's IT-forensic functions by societal developments in the field of electronic communications, it is important that focused analyses are conducted into the resources required by these functions in order to conduct their work effectively.

Sammanfattning

I regleringsbrevet för 2012 fick Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av straffbestämmelsen om *kontakt med barn i sexuellt syfte* (6 kap. 10 a § brottsbalken, BrB). Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2009. Mellan detta datum och slutet av 2012 registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen samtidigt som totalt fem brott mot bestämmelsen blev lagförda. Syftet med uppföljningen är att undersöka hur bestämmelsen fungerar i praktiken och om några särskilda problem uppstår i samband med tillämpningen av den. Enligt uppdraget ska uppföljningen vidare innehålla en analys av orsakerna till att så många ärenden skrivs av. Det ingår också i Brås uppdrag att redovisa det som vid utvärderingen framkommer beträffande exempelvis upptäcktsätt, vilka brottsoffren och de misstänkta personerna är, kontaktsätt, kontakternas frekvens och innehåll samt förekomst av annan liknande brottslighet.

Bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

För att kunna bli dömd för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte krävs dels att gärningspersonen kommit överens med ett barn under femton år om att träffas, dels att gärningspersonens syfte med mötet är att begå ett sexualbrott mot barnet. Det finns inte något krav på ett formellt avtal om att träffas, utan det ska vara tillräckligt med en ”gemensam viljeinriktning” om att mötas på viss tid och plats (prop. 2008/09:149 s. 46).

Efter att ha kommit överens med barnet om att träffas krävs vidare att gärningspersonen har vidtagit ”någon åtgärd” som bekräftar att han eller hon står fast vid att gå vidare i den handlingsprocess som syftar till att möjliggöra ett fysiskt sexuellt övergrepp (ibid.). Det kan exempelvis handla om att lämna instruktioner om färdssätt eller att betala en resebiljett till barnet.

Straffskalan för kontaktbrottet är böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningspersonen kommit längre i sitt handlande, och träffat och begått ett sexualbrott mot barnet vid ett fysiskt möte, innebär gällande så kallade konkurrensregler att gärningspersonen ska dömas för detta brott, och inte för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Centrala frågeställningar

Brås uppföljning tar avstamp i de anmälda brott mot kontaktbestämmelsen som registrerades av polisen mellan den 1 juli 2009 och den 30 juni 2011. De centrala frågeställningar som avhandlas i rapporten är följande:

- Hur ser ålders- och könsfördelningen ut hos de målsägande respektive gärningspersonerna?
- Hur har de polisanmälda kontakterna upptäckts?
- Hur ser de anmälda kontakterna ut med avseende på kontaktsätt, kontakternas längd och frekvens och det sexuella innehållet i kontakterna?
- Varför har så få brott mot kontaktbestämmelsen gått till åtal?
- Hur många av de anmälda kontakterna har gått till åtal över huvud taget, och vilka lagrum har åberopats i dessa åtal?
- Hur många av de åtalade brotten har gärningspersonerna dömts för, hur många av åtalen har ogillats av tingsrätterna, och vilka är anledningarna till detta?

Uppdragets datamaterial

För att genomföra uppdraget har Brå samlat in och bearbetat flera olika datamaterial. De resultat som redovisas i rapporten utgår i första hand från två huvudmaterial:

- *Förundersökningsmaterialet*. Samtliga förundersökningar avseende polisanmälda kontakter med barn i sexuellt syfte som registrerats mellan 1 juli 2009 och 30 juni 2011. Detta material består av 331 förundersökningar. Förundersökningsmaterialet används dels för att beskriva olika aspekter av de polisanmälda kontakterna, dels i analysen av varför så få brott mot kontaktbestämmelsen har gått till åtal.
- *Tingsrättsdomar*. Brå har samlat in samtliga tingsrättsdomar i de fall där de studerade förundersökningarna har lett till åtal. Det här materialet används för att beskriva samtliga brott som lett till åtal med utgångspunkt i de kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet, hur många av dessa åtalspunkter som har ansetts styrkta respektive har ogillats i tingsrätten samt anledningarna till att vissa åtalspunkter ogillats, enligt domskälen.

Utöver dessa två huvudmaterial har Brå gjort en samkörning med lagföringsregistret för att beskriva de misstänkta gärningspersonernas tidigare brottsbelastning. Brå har också genomfört intervjuer med sju åklagare och sju poliser från olika delar av landet som har arbetat med olika aspekter av rättsväsendets hantering av sexuella kontakter med barn. Informationen från dessa intervjuer används främst för att illustrera och tydliggöra olika delar av rapportens diskussion om varför så få brott mot kontaktbestämmelsen har gått till åtal.

Stor variation i de typer av kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet

Stor andel korta kontakter, framför allt via internet

En stor andel av de kontakter som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte (omkring 70 procent) har inletts via internet. De övriga har inletts antingen via telefon (mobilen eller hemtelefonen) eller i olika situationer vid ett direkt möte, ansikte mot ansikte. Oavsett kontaktsätt är det i de flesta fall en tidigare okänd person som kontaktat målsäganden.

De polisanmälda kontaktbrotten handlar många gånger om korta kontakter, som ofta har avvisats mer eller mindre direkt av de målsägande. Samtidigt finns det en del kontakter i materialet som har pågått en längre tid. Minst 7 procent av de anmälda kontakterna har pågått i minst sex månader innan polisanmälan gjorts, och de längsta kontakterna har pågått i över två år.

Sexuella frågor och uttalanden den vanligaste formen av sexuellt innehåll

Den vanligaste typen av sexuellt innehåll i kontakterna var att gärningspersonen hade ställt sexuella frågor eller på annat sätt pratat sex med målsäganden (närmare 60 procent av kontakterna). Det förekom också att målsäganden hade skickat sexuella bilder till gärningspersonen eller poserat sexuellt framför sin webbkamera (drygt 10 procent) eller att gärningspersonen hade skickat någon form av sexuell bild till målsäganden (17 procent).

I omkring 30 procent av kontakterna i materialet saknas en beskrivning av någon form av sexuellt innehåll i kontakten. När det gäller kontakter som endast avsett ett enda kontakttillfälle uppgår denna andel till närmare 50 procent.

Vanligaste upptäcktsättet att målsäganden berättat om kontakten för någon

I över 50 procent av de förundersökningar där det framgick hur kontakten hade upptäckts handlade det om att målsäganden hade berättat om kontakten för någon, oftast en förälder. En ganska stor

del av kontakterna (närmare 30 procent) hade upptäckts av föräldrar på annat sätt – till exempel genom att en förälder råkat se någonting misstänkt på målsägandens dator eller hittat sms eller bilder som skickats till eller från målsägandens mobil. En del av kontakterna (närmare 10 procent) hade upptäckts under pågående polisutredning.

Målsäganden oftast en flicka, gärningspersonen nästan alltid en man

Målsäganden är en flicka i över 80 procent av de anmälda kontakterna. De flesta kontakter avser barn i 10–14-årsåldern.

I de förundersökningar där man har kunnat identifiera en misstänkt gärningsperson, rör det sig nästan alltid om en man. Det finns dock enstaka fall i materialet där de misstänkta är flickor (under 15 år) som utgett sig för att vara vuxna män på nätet och tagit kontakt med skolkompisar. En stor del av de misstänkta som identifierats (drygt 50 procent) är mellan 20 och 40 år. De yngsta är 10–12 år, de äldsta i 70-årsåldern.

Drygt hälften av de misstänkta personerna hade tidigare blivit lagförda för brott, närmare en fjärdedel för sexualbrott.

Få kontakter leder till åtal

Totalt 32 (tio procent) av de kontakter som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte, har lett till åtal. De flesta av dessa åtal har dock avsett andra brottstyper än kontakt med barn i sexuellt syfte. Brås genomgång av tingsrättsdomarna har visat att åtal för kontaktbrottet väckts i endast åtta fall. Ytterligare två av kontakterna har blivit lagförda genom strafföreläggande (båda två för sexuellt ofredande).

De allra flesta registrerade kontakter uppfyller inte rekvisiten för kontakt med barn i sexuellt syfte

Huvudanledningen till att det finns ett så stort glapp mellan antalet anmälda brott mot kontaktbestämmelsen och antalet åtal är att de allra flesta av de kontakter som polisen registrerat som kontaktbrott inte uppfyller rekvisiten för brottet.

Av Brås genomgång av förundersökningsmaterialet framgår att målsäganden och gärningspersonen hade kommit överens om att träffas i endast 16 procent av de anmälda kontakterna. Det fanns tecken på att gärningspersonen dessutom hade vidtagit någon åtgärd som var ägnad att främja att mötet skulle komma till stånd i 13 procent av de anmälda kontakterna (42 fall). I 30 av dessa 42 fall hade gärningspersonen och målsäganden dessutom träffats fysiskt. Detta är av betydelse för hur bestämmelsen kan förväntas fungera i praktiken. Det tyder på att det i många fall kan förväntas vara en

ganska liten sannolikhet att kontakten blir upptäckt och anmäld vid ”rätt tillfälle” för att bestämmelsen ska vara tillämpbar (dvs. efter att rekvisiten för brottet är uppfyllda men innan en fysisk träff där målsäganden rikserar att utsättas för ett sexualbrott).

I många fall inget ”mervärde” i att försöka styrka kontaktbrottet

Ytterligare en anledning till att så få kontakter leder till åtal för kontaktbrottet kan vara att det enligt åklagare ofta inte finns något ”mervärde” i att försöka styrka detta brott. Det handlar om att det under själva kontakten ofta har förekommit kommunikationer som räcker för att styrka exempelvis ett sexuellt ofredande. I och med att kontaktbrottet har en lägre straffskala än sexuellt ofredande menar åklagare att det inte finns någonting att vinna på att satsa de utredningsresurser som skulle krävas för att gå vidare och försöka styrka de ytterligare rekvisit som krävs för ett åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Många av de anmälda kontakterna har inte bedömts vara brottsliga

Totalt 30 procent av de förundersökningar som ingår i urvalet har lagts ner av polis eller åklagare, med motiveringen att den anmälda händelsen inte har ansetts vara ett brott som hör under allmänt åtal. Det innebär att kontakterna, förutom att inte uppfylla rekvisiten för bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, inte heller har bedömts uppfylla rekvisiten för exempelvis ofredande, sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering.

Flera typer av utredningssvårigheter

Såväl Brås genomgång av förundersökningsmaterialet som intervjuerna med poliser och åklagare ger inblickar i ett antal olika svårigheter som polisen har stött på i sina utredningar av de anmälda kontakterna. Bland annat handlar det om svårigheter med att identifiera misstänkta gärningspersoner med hjälp av telefonnummer till oregistrerade kontantkort eller till hemliga nummer, eller via så kallade IP-uppgifter. En del av problemen berodde på svårigheter att begära ut IP-information från de utländska företag som tillhandahåller många av de internetkommunikationstjänster som används under kontakterna.

Andra problem berodde på gällande lagstiftning, i form av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, som innebar att polisen inte fick begära ut abonnentuppgifter från teleoperatörer eller internetleverantörer om det inte fanns en förväntan om att brottet skulle leda till en annan påföljd än böter. Dessa problem bör numera ha avhjälpats genom en förändring i nämnda lag som infördes år 2012. Ändringen innebär att polisen numera kan begära ut den här typen av information även för bötesbrott.

En annan viktig förändring som har skett sedan de förundersökningar som ingår i uppföljningsurvalet genomfördes, är att det sedan år 2012 finns ett krav att internetleverantörer måste spara sina IP-loggar i sex månader. Det var inte fallet tidigare.

Andra svårigheter som polisen har stött på är bland annat att de inte fått tillräckligt mycket information av anmälaren för att möjliggöra spaningsåtgärder, att målsäganden inte har velat, eller för vårdnadshavaren inte fått, delta i förundersökningen eller att målsäganden har varit ganska förtegen om, eller inte kommit ihåg, olika aspekter av vad som hänt under den anmälda kontakten.

Problem med prioriteringar och skyndsambet vid IT-forensiska undersökningar

Ett annat problem, som framgår av såväl förundersökningsmaterialet som av Brås intervjuer med åklagare, är att IT-forensiska undersökningar av datorer med mera ibland kan ta lång tid. Den generella bilden som framträdde i Brås intervjuer med poliser och åklagare var att IT-analytikerna har för mycket att göra och att polisens IT-grupper är underbemannade.

Det är viktigt att IT-undersökningar som rör sexualbrott mot barn hanteras skyndsamt, eftersom den misstänkta gärningspersonen kan ha varit i kontakt med flera barn, som polisen ännu inte känner till och som redan kan ha blivit utsatta för sexualbrott eller som kan vara utsatta för pågående sexuella kontakter.

Bristande IT-kunskaper hos både poliser och åklagare

Flera av de åklagare och poliser som Brå har intervjuat menade att IT-kunskaperna hos både utredande poliser och åklagare i många fall är bristfälliga. Det gäller såväl kunskaper om hur internet används av barn och ungdomar som kunskaper om vad som går att få fram i form av teknisk bevisning i den här typen av förundersökningar. Samtidigt framgick av intervjuerna att man på central nivå, inom både polisen och åklagarmyndigheten, relativt nyligen har kommit till insikt om att detta är ett område som man behöver bli bättre på, och man har börjat se över vad som ska göras för att åstadkomma en sådan förbättring. Bland annat delgav flera av de intervjuade åklagarna och poliserna att de själva eller kollegor nyligen hade gått utbildningar om IT-relaterad brottslighet.

Kontaktbestämelsen spelar en marginell roll i tingsrätternas hantering av de anmälda kontakterna

Som har framgått ovan ledde totalt 32 av de anmälda kontakterna till åtal. Åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte väcktes i 8 fall.

Sexuellt ofredande det vanligaste brottet i åtalen

Den klart vanligaste brottsrubriceringen i de åtalspunkter som avsåg de polisanmälda kontakterna i förundersökningsmaterialet var sexuellt ofredande – 25 åtal innehöll denna brottsrubricering. De flesta av dessa åtalspunkter avsåg sexuella ofredanden som skett via internet eller telefon, men närmare en fjärdedel avsåg sexualbrott som skett vid ett möte mellan gärningspersonen och målsäganden.

Den näst vanligaste brottsrubriceringen i åtalen avseende de polisanmälda kontakterna var utnyttjande av barn för sexuell posering (9 åtal). Dessa åtal avsåg kontakter där gärningspersonen förmått (eller i vissa fall försökt förmå) målsäganden att helt eller delvis avklädd visa upp sig framför en webbkamera eller att fotografera sig.

Kontakt med barn i sexuellt syfte är den brottsrubricering som oftast ogillats

Av de åtta åtalspunkter som finns i domstolsmaterialet avseende brottet kontakt med barn i sexuellt syfte har sex åtalspunkter ogillats i tingsrätten, av olika anledningar. Den vanligaste anledningen (tre av de sex ogillade åtalspunkterna) handlar egentligen inte om ett ”ogillande” av åtalet i meningen att kontaktbrottet inte har ansetts vara styrkt. I stället handlar det om att gärningspersonerna blev dömda för grövre sexualbrott som hade begåtts antingen vid eller efter en träff som den åtalade kontakten hade lett fram till. Domstolarna har i dessa fall bedömt att kontaktbrottet enligt gällande konkurrensregler har konsumerats av de grövre brott som gärningspersonerna blivit dömda för.

Tingsrätternas motiveringar till att de övriga tre åtalen för kontaktbrottet ogillats var att olika delar av rekvisiten för brottet inte ansågs vara styrkta eller saknades. Det handlar till exempel om att det saknades en överenskommelse mellan gärningspersonen och målsäganden om att träffas eller att det saknades en ”gemensam viljeinriktning” om detta.

Andra brottstyper i åtalen

Det finns flera andra typer av sexualbrott som ingår i de åtal som avser kontakterna från förundersökningsmaterialet. Det handlar om våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn (dels via datorn, dels vid ett möte), barnpornografibrott och försök till köp av sexuell handling av barn. Gärningspersonerna har blivit fällda för de allra flesta av dessa brottsrubriceringar.

Slutligen kan det noteras att samtliga gärningspersoner som förekommer i domarna, med ett enda undantag, har blivit dömda för ett eller flera sexualbrott mot barn. Det gäller även de domar där vissa åtalspunkter av olika anledningar har ogillats.

Brås bedömning

Ett centralt resultat av Brås studie är att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte i dagsläget inte fungerar som ett sätt att lagföra personer som tar kontakt med barn för sexuella ändamål. Även om studien visar att polis och åklagare stöter på ett flertal olika problem under sitt arbete med att utreda och lagföra kontakter av den här typen, kan det konstateras att det inte är dessa utredningsrelaterade svårigheter som är huvudanledningen till att så få brott mot kontaktbestämmelsen har blivit lagförda.

Brås granskning av förundersökningarna tyder i stället på att den främsta orsaken att det är väldigt få fall som anmäls vid "rätt tidpunkt" i kontaktprocessen för att bestämmelsen ska vara tillämplig. De allra flesta kontakter i förundersökningsmaterialet (drygt 95 procent) har blivit anmälda antingen innan rekvisiten för kontaktbrottet är uppfyllda (dvs. innan gärningspersonen träffat en överenskommelse med barnet om ett fysiskt möte vidtagit någon åtgärd av den typ som lagen kräver), eller efter att gärningspersonen och barnet faktiskt har träffats fysiskt.

Mot bakgrund av studiens resultat är Brås slutsats att det kan finnas ett behov att se över konstruktionen av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. En viktig fråga är också om det kan anses meningsfullt att brottet har en straffskala som är lägre än straffskalan för sexuellt ofredande, givet att någon form av sexuell kommunikation nästan kan anses som en förutsättning för att kunna styrka att syftet med det överenskomna mötet är att begå ett sexualbrott.

Det framgår av studien att de lagrum som används mest i lagföringen av de polisanmälda kontakterna är dels sexuellt ofredande, dels utnyttjande av barn för sexuell posering. De flesta av de åtal som väckts för brott mot dessa lagrum avser handlingar som skett via internet eller telefon. Mot bakgrund av den centrala betydelse som elektroniska kommunikationer haft för hur gärningspersonerna initierat och upprätthållit kontakt med barnen, är det noterbart att lagrummen tycks vara användbara för att lagföra sexuella kontakter som sker via kommunikationsmedel av de aktuella typerna. Samtidigt tycks det idag saknas kunskapsunderlag som särskilt belyser hur bestämmelserna om bland annat sexuellt ofredande och utnyttjande för sexuell posering i praktiken används och tillämpas. Det innebär att det inte finns en samlad bild över vilka av vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte som inte täcks av sexualbrottslagstiftningen, så som den tillämpas i dag. Ett sådant kunskapsunderlag skulle göra det möjligt att analysera huruvida det finns typer av kontakter som innebär kränkningar för de utsatta barnen men som idag inte är kriminaliserade.

Det framgår av rapporten att det har skett två viktiga lagändringar sedan de förundersökningar som ingår i studien genomfördes. Dessa lagändringar torde ha underlättat polisens arbete med att utreda sexuella kontakter med barn via internet eller telefon. Det handlar dels om en lagändring som innebär att polisen numera kan begära ut abonnentuppgifter från teleoperatörer och internetjänstleverantörer även för bötesbrott, dels om införandet av EU:s datalagringsdirektiv (2006/24/EG) i svensk lag. Brå bedömer att det kan finnas anledning att följa upp huruvida de nämnda lagändringarna har haft en önskvärd effekt på polisens och åklagarnas möjligheter att utreda och lagföra sexuella kontakter med barn.

Brås genomgång av förundersökningarna visar samtidigt att det finns avsevärda problem när det gäller möjligheterna att skyndsamt få tillgång till information som är av central betydelse för polisutredningar, när denna information finns hos utländska företag. Det finns därför anledning att på politisk nivå sträva efter en enklare lösning i de fall där det idag krävs en internationell rättshjälpsbegäran för att få tillgång till nödvändiga uppgifter från utländska internetföretag.

Slutligen har Brås studie visat på en utbredd uppfattning bland intervjuade åklagare och poliser att yrkesgruppernas generella kunskaper om IT-relaterade brott i dagsläget är bristfälliga i flera avseenden, och att polisens IT-utredningsgrupper är underbemannade och överbelastade. Det senare innebär bland annat att IT-forensiska undersökningar av misstänkta personers datorer ibland kan ta väldigt lång tid att genomföra, trots att dessa undersökningar kan ge kunskaper om tidigare okända barn som blir utsatta för sexuella kontakter av den misstänkta personen.

Det finns således anledning att fortsätta med, och om möjligt även förstärka, insatser för att höja kompetensnivån på IT-området hos såväl Polisen som Åklagarmyndigheten. Mot bakgrund av de ökade krav som ställs på Polisens IT-forensiska funktioner genom IT-utvecklingen i samhället, kan det dessutom vara motiverat med riktade analyser av resursbehoven hos dessa IT-funktioner.

Inledning

I regleringsbrevet för 2012 fick Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av straffbestämmelsen om *kontakt med barn i sexuellt syfte* (6 kap. 10 a § BrB). Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2009. Mellan detta datum och slutet av 2012 registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen samtidigt som totalt fem brott mot bestämmelsen blev lagförda.

Syftet med uppföljningen är att undersöka hur bestämmelsen fungerar i praktiken och om några särskilda problem uppstått i samband med tillämpningen av den. Enligt uppdraget ska uppföljningen vidare innehålla en analys av orsakerna till att så många ärenden skrivs av. Det ingår också i Brås uppdrag att redovisa det som vid utvärderingen framkommer beträffande exempelvis upptäcktsätt, vilka brottsoffren och de misstänkta personerna är, kontaktsätt, kontakternas frekvens och innehåll samt förekomst av annan liknande brottslighet.

Bakgrund

Forskning om kontakter med barn i sexuellt syfte

Kontakter med barn i sexuellt syfte är inget nytt fenomen. Begreppet ”sexuell grooming” har en lång historia i forskningen om sexualbrott mot barn och hänvisar i första hand till en process där en förövare skapar möjligheten att förgripa sig sexuellt på ett barn, genom att först vinna barnets tillit (Craven m.fl. 2006, Ost 2009). Typiska skildringar beskriver en förövare som framställer sig som barnets vuxne vän, som någon som delar barnets intressen och som bjuder på presenter, uppskattning, tröst och förståelse för barnets problem. Genom att förövaren utvecklar en nära relation till barnet skapas samtidigt en distans mellan barnet och föräldrarna eller andra personer som annars kan fungera som ett skydd mot olika former av

övergrepp. Detta minskar även sannolikheten att de kommande övergreppen upptäcks (Craven m.fl. 2006, Davidson 2011).

Under den sexuella groomingprocessen används olika strategier för att föra in sexuella teman i relationen med barnet. Det kan exempelvis handla om att förövaren börjar prata sex eller visar pornografiska bilder eller filmer, vilket syftar till att successivt normalisera ett sexualiserat beteende inom relationen. I en sista fas introduceras en alltmer intim fysisk beröring av barnet (Craven m.fl. 2006, Macalinden 2006). Denna successiva sexualisering av relationen fortsätter till dess att barnet finner sig i sexuella handlingar på den vuxnes villkor. Sammanfattningsvis kan sexuell grooming betraktas som en manipulationsprocess som tjänar flera syften: att bryta ner barnets motstånd mot sexuella handlingar, att skapa situationer där sexuella övergrepp kan ske och att samtidigt göra det mindre sannolikt att barnet berättar om övergreppen för andra (Brå 2007). Forskningen visar att barn utsätts för sexuell grooming av såväl familjemedlemmar som av andra bekanta och tidigare obekanta personer (Ost 2009).

Internet har gett vuxna nya möjligheter att ta kontakt med barn i sexuellt syfte

Även om sexuell grooming har funnits länge, tycks det finnas en mer eller mindre direkt koppling mellan lagstiftarens intresse för en lagstiftning som specifikt kriminaliserar groomingrelaterade beteenden och de risker som nu identifierats i kölvattnet av de senaste tjugo årens teknologiska utveckling. Den här utvecklingen, och i synnerhet internetns tillkomst och snabba expansion som kommunikationsverktyg, har skapat en helt ny kontaktyta mellan barn och vuxna. Idag är internet en välintegrerad del av barns och ungdomars sociala värld. Unga människor använder internet flitigt både för att upprätthålla kontakter med personer de känner sedan tidigare och för att träffa nya. Som kontaktyta är dock internet mer eller mindre helt obebaktad och den har gett personer som vill ta kontakt med barn i sexuellt syfte tillgång till ett närmast obegränsat antal barn. Dessutom erbjuder internet gynnsamma förutsättningar för vuxna som vill utveckla manipulativa relationer med barn i sexuella syften. På mötesplatser på internet är det relativt enkelt för vuxna att anonymt inleda chatsamtal med barn och ungdomar, samtidigt som möjligheten finns att skapa en vilseledande identitet, med påhittade uppgifter om ålder, kön, yrke med mera. När en kontakt väl har etablerats kan relationen utvecklas vidare, antingen på nätet eller via bland annat sms-meddelanden eller mobiltelefonsamtal (Brå 2007, Ost 2009).

Flickor i tonåren och barn med problem på olika livsområden är särskilt utsatta för sexuella internetkontakter

En tidigare Brå-studie (2007) om vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte visade att det är relativt många tonåringar i Sverige som

uppges sig ha råkat ut för sexuella kontakter från personer de vet eller tror är vuxna. Studien visade också att de tonåringar som råkat ut för sexuella kontakter från tidigare obekanta vuxna oftast hade råkat ut för dessa kontakter via internet. I en stor riksrepresentativ undersökning av ungdomar i grundskolans årskurs 9, som genomfördes år 2008, tillfrågades närmare 6 900 pojkar och flickor om de någon gång under de senaste tolv månaderna haft en internetkontakt som de skulle beskriva som sexuell med en person de tror eller vet var minst fem år äldre än de själva. Av dessa uppgav 21 procent av flickorna, jämfört med 6 procent av pojkarna, att de haft en sådan kontakt (Nelander och Shannon 2010).

Även tidigare svensk och internationell forskning visar konsekvent att flickor blir utsatta för sexuella kontakter via internet i större utsträckning än pojkar. Tidigare forskning visar vidare att barn under 12 år är relativt sällsynta bland dem som blir utsatta för denna typ av kontakter, samtidigt som det blir vanligare bland barn som kommit upp i tonåren (Wolak m.fl. 2004, Brå 2007).

Resultat från såväl svensk som internationell forskning tyder på att en stor majoritet av barn och ungdomar snabbt lär sig att hantera oönskade sexuella internetkontakter från vuxna på ett effektivt sätt, till exempel genom att avbryta kontakten och genom att "blockera" en kontakt via olika kommunikationstjänster så att individen i fråga inte längre kan ta kontakt med dem. Samtidigt har forskningen identifierat två grupper av barn som tycks ha en förhöjd risk både för att råka ut för sexuella kontakter över huvud taget och för att råka illa ut i samband med kontakter av det här slaget.

Den första gruppen handlar om barn som har problem på olika livsområden – till exempel barn som varit utsatta för mobbning eller som har problem hemma eller i skolan (Wolak m.fl. 2003, Brå 2007, Nelander och Shannon 2010, Webster m.fl. 2012).

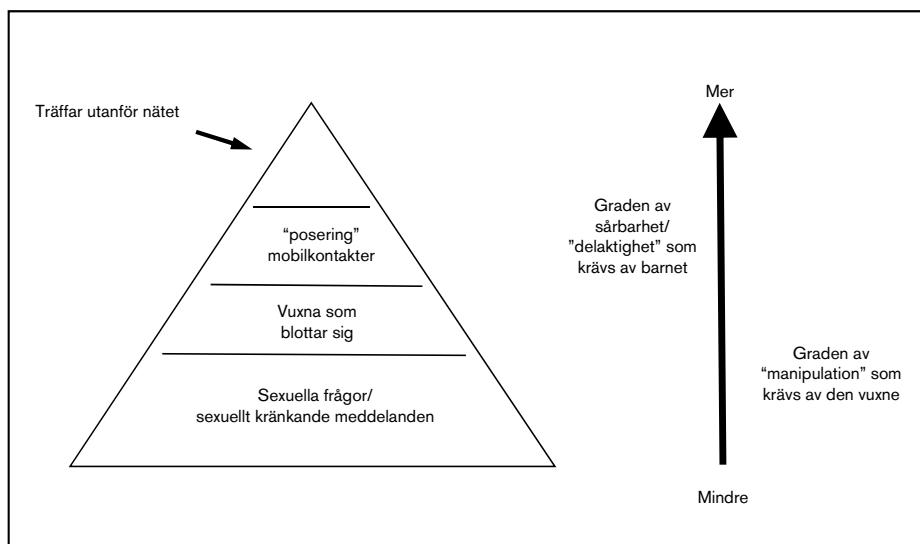
Den andra gruppen som nämnts i forskningen är barn som betecknats som "risktagare". Här handlar det bland annat om barn som tycks agera på ett utåtriktat, självsäkert och sexualiserat sätt på nätet. I dessa fall har förövare kunnat utnyttja barnens sexuella nyfikenhet för att utsätta dem för ett sexuellt övergrepp via nätet (så kallade *onlineövergrepp*) och har i vissa fall kunnat utnyttja att barnet självt varit öppet för att träffa en vuxen man för sex (Brå 2007, Shannon 2011, Webster m.fl. 2012). Samtidigt menar forskare att de barn som agerar på ett sexuellt ohämmat sätt på nätet inte nödvändigtvis beter sig på samma sätt när de väl träffar förövare utanför nätet. Enligt forskning kan det handla om att även dessa barn har liknande underliggande sårbarhetsfaktorer som den första riskgruppen – men att sårbarheten i det här fallet kommer till uttryck i form av ett annat, mer utåtriktat sexualiserat beteende, åtminstone under barnens internetkontakter (Webster m.fl. 2012).

Olika typer av sexuella internetkontakter med barn

Tidigare svensk forskning visar att vuxna förövare använder flera olika tillvägagångssätt vid internetkontakter för att få barn att träffa dem utanför nätet, i syfte att begå sexualbrott. Det handlar bland annat om personer som via internet utvecklat en känslomässig relation med barnen, personer som lovat barnen någon form av modelljobb och personer som erbjudit barnen pengar med mera för sexuella tjänster (Brå 2007). Samtidigt visar forskningen att det lär vara många fler barn som utsätts för olika former av sexuella kränkningar *via* internet eller mobilen än som utsätts för sexualbrott vid en fysisk träff av personer som de kommit i kontakt med via nätet. Dessa så kallade onlineövergrepp kan ske i form av exempelvis kränkande sexuella samtal, att man skickar pornografiska bilder eller filmer till barnet, att man blottar sig för barnet via en webbkamera eller att man förmår barnet att självt klä av sig och visa upp sig framför en webbkamera eller att delta i så kallat webbkamerasex (ibid., Shannon 2012). Även om det också kan ske onlineövergrepp av olika slag under de kontakter som till slut resulterar i sexualbrott vid träffar utanför nätet, så visar forskningen att många av de personer som tar kontakt med barn via internet i sexuellt syfte inte verkar vara särskilt intresserade av att träffa barnen utanför nätet. I stället tycks målsättningen ofta vara att sexuellt utnyttja barn via internet eller mobiltelefonkommunikationer (Wolak m.fl. 2006, Shannon 2012).

I den ovan nämnda Brå-studien från 2007 framträdde bilden av ett fenomen som kan liknas vid en pyramid (figur 1). Pyramidens breda bas består av ett stort antal kontaktförsök som initieras av vuxna via internet i syfte att utnyttja barn och ungdomar sexuellt på olika sätt. Av dessa många försök är det sådana där förövaren vill begå en handling som kräver en lägre grad av delaktighet från offrets sida som mest sannolikt kommer att bli ”framgångsrika”. Exempel på sådana handlingar är sexuellt kränkande chattmeddelanden och blottning via webbkameran. Längre upp i pyramiden kommer sexuella ofredanden och liknande via mobiltelefon, där offret ofta först måste övertalas att lämna ut sitt mobilnummer, och poseringsbrotten, som kräver ett mer aktivt deltagande från offrets sida. Jämfört med att förövaren exempelvis blottar sig via internet, kan dessa typer av övergrepp i många fall förmodas kräva ett mer omfattande förberedelsearbete. Längst upp i pyramidens topp finns de övergrepp där förövaren först måste få offret att träffas utanför nätet för att övergreppet ska kunna ske.

**Figur 1. Vuxnas sexuella kontakter med barn via internet.
En pyramidliknande företeelse**

Överlag framträdde i Brås tidigare studie en bild av en selektionsprocess som liknar andra typer av kriminella internetbeteenden, exempelvis så kallade Nigeriabrev² eller förskottsbedrägerier. Internet ger personer som vill ta kontakt med barn i sexuellt syfte tillgång till ett i stort sett obegränsat antal unga personer. Vissa barn och ungdomar är mer sårbara inför sådana kontakter än andra, beroende exempelvis på skillnader i deras kunskaper om och tidigare erfarenhet av internet samt på olika psykologiska och sociala förutsättningar. Ju fler personer förövaren tar kontakt med desto större blir sannolikheten att komma i kontakt med ett barn som är sårbart inför just den typ av tillvägagångssätt som förövaren valt att använda. För förövarna kan det anses spela mindre roll vilka av de barn de kontaktar som reagerar på ett positivt sätt; förövarna utnyttjar att vissa barn har förutsättningar som kommer att leda till att de "självselekterar" som offer (ibid.).

Största delen av sexualbrottsligheten mot barn sker inom ramen för relationer som inte etablerats via internet

Som redan nämnts är kontakter med barn i sexuellt syfte inget nytt fenomen. Även om forskning visar att internet skapat nya möjlighet-

² Det handlar till exempel om mass-mejlutskick där mottagaren ombeds att hjälpa avsändaren med att föra ut en stor summa pengar ur avsändarens hemland, mot att mottagaren erhåller en viss andel av summan för att hjälpa till. Om mottagaren nappar på erbjudandet visar det sig att avsändaren först behöver pengar av mottagaren för att täcka olika kostnader förknippade med transaktionen.

er för vuxna som vill ta kontakt med barn i sexuellt syfte, visar den också att barn fortfarande i hög grad utsätts för så kallade sexuella groomingbeteenden inom ramen för kontakter och relationer som sker utanför nätet.

Alla möjliga typer av relationer kan utgöra ramen för sexualbrott mot barn som begås utan att förövaren och barnet kommit i kontakt via internet. Dock finns det en viss samvariation mellan barnens ålder och den typ av relation inom vilken sexualbrotten sker. Denna samvariation avspeglar de förändringar som uppstår i barns umgänges- och aktivitetsmönster allteftersom de blir äldre. De yngsta barnen drabbas främst av sexualbrott inom familjen eller släkten, medan äldre barn oftare utsätts för brott som begås av andra typer av bekanta eller av tidigare obekanta personer (Brå 2011).

En studie av de anmälda sexualbrott mot barn som under 2008 registrerades av polisen som misstänkta våldtäkter visade att 15 procent av de anmälda brotten mot 12–14 åringar och 8 procent av brotten mot 15–17 åringar hade begåtts av en person som barnet träffat via internet. Det handlade långt ifrån alltid om förövare som var mycket äldre än de utsatta barnen. Förövaren var mindre än fem år äldre än offret i ungefär en tredjedel av de internetrelaterade brotten mot 12–14-åringarna, och i drygt hälften av brotten mot 15–17-åringarna (jfr Brå 2011, Shannon 2011). Bland de våldtäktsanmälningar som avsåg offer under 12 år fanns det inga fall där det framgick att barnet kommit i kontakt med förövaren via internet (Brå 2011).³

Sammantaget tyder forskning på att när det gäller sexualbrott mot barn vid fysiska möten, kan internetkontakter ha bidragit till en viss ökning i antalet. Samtidigt utsätts barn överlag för många fler sexualbrott av personer som de kommer i kontakt med i sina vardagliga sociala sammanhang utanför nätet (Wolak m.fl. 2008, Ost 2009, Shannon 2011). Internet kan dock användas som en del i den sexuella groomingprocessen även av personer som från början inte använt internet för att skapa den ursprungliga kontakten med barnet. Forskning från såväl USA som Sverige visar på exempel där bland annat släktingar, grannar och lärare använt sig av internet för att begå sexualbrott mot barn som de kände sedan tidigare utanför nätet (Mitchell m.fl. 2005, Brå 2007). Enligt forskningen har dessa förövare oftast använt sig av internet för att dels sexualisera den redan befintliga relationen med barnet, till exempel genom att initiera sexuella samtal eller skicka sexuella bilder, dels för att därefter upprätthålla den sexuella kontakten.

³ I detta sammanhang bör det noteras att studiens urvalsförfarande innebär en risk att vissa mycket sällsynta kategorier av våldtäktsanmälningar, som faktiskt finns bland de polisanmälda brotten, kan ha hamnat utanför det slutgiltiga studiematerialet.

Förövarna en mycket heterogen grupp

I dagsläget finns det fortfarande relativt lite kunskap om de personer som tar kontakt med barn i sexuellt syfte via internet. Ett tydligt resultat av den forskning som finns (t.ex. Martellozzo m.fl. 2010) är att de flesta förövare är män. Åldern är däremot mycket varierande – alltifrån andra barn och ungdomar till personer i pensionsåldern (Brå 2007).

En studie som nyligen genomförts i Europa, European Online Grooming Project, har intervjuat ett 30-tal män som blivit lagförda för så kallade online groomingbrott i Storbritannien, Norge och Belgien. Resultaten visar bland annat att dessa personer utgör en heterogen grupp samt att det kan finnas en stor variation i hur dessa individer förhåller sig till och rationaliserar sitt beteende gentemot de utsatta barnen (Webster m.fl. 2012).

Trots denna variation har forskarna i projektet ändå gjort en indelning i tre generella typer av gärningspersoner, med utgångspunkt bland annat i hur de har etablerat och upprätthållit sina kontakter med barn via internet. Dessa tre grupper benämns: intimitetssökande, anpassningsbara och hypersexuella.

De *intimitetssökande* förövarna hade inga tidigare lagföringar för sexualbrott mot barn och de betraktade barnen som samtyckande parter i relationen. De ville bli omtyckta som de personer de var, vilket innebar att de inte försökte förändra sina identiteter. De ägnade mycket tid åt att prata med barnen via internet innan de försökte träffa dem för att vidare utveckla deras ”intima förhållande”.

Det var också sällsynt med tidigare lagföringar för sexualbrott mot barn bland de *anpassningsbara* förövarna. Det mest slående draget i den här gruppens kontaktbeteende var att de anpassade sig efter hur barnen presenterade sig på internet och även efter hur barnen reagerade på den första kontakten. Kontakterna kunde sedan utvecklas i snabbare eller långsammare takt beroende på barnens reaktion.

De *hypersexuella* förövarna hade ofta stora samlingar av barnpornografiska bilder och ganska omfattande kontakter via internet med andra förövare. En del hade tidigare lagföringar för barnpornografibrott. De använde påhittade identiteter eller hade profilbilder som föreställde deras könsorgan. Deras kontakter med barn var väldigt sexualiserade och de utvecklades mycket snabbt. Jämfört med de andra två grupperna var det mindre vanligt för den här gruppen av förövare att försöka träffa barnen utanför nätet.

Forskarna menar vidare att dessa olika typer av kontaktsökande beteende kan ha betydelse för sannolikheten att framgångsrikt få kontakt med barn beroende på om barnen tillhör någon av de två riskgrupper som nämndes tidigare. Till exempel menar man att de hypersexuella förövarna mer sannolikt kommer att lyckas i kontakter med barn som tillhör risktagargruppen, medan barn med problem på olika livsområden mer sannolikt kommer vara särskilt sårbara för kontakter från förövare som tillhör den så kallade intimitetssökande gruppen.

Även när det gäller sexuella kontakter och övergrepp mot barn utan någon kontakt via internet visar forskningen att förövarna i hög grad är män samt att det i övrigt handlar om en mycket heterogen grupp (Brå 2011, Richards 2011).

Kontaktbestämmelsens utformning

Bakgrund till bestämmelsen

År 2006 fick en utredare i uppdrag att analysera strafflagstiftningens tillämplighet på företeelsen vuxnas kontakstökande med barn i sexuellt syfte. I uppdraget ingick bland annat att överväga om den befintliga lagstiftningen var tillräcklig för att skydda barn mot denna företeelse. Om så inte bedömdes vara fallet skulle utredaren föreslå nödvändiga lagändringar och lämna författningsförslag.

I april 2007 överlämnade utredaren departementspromemorian *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften* (Ds 2007:13), som innehöll ett lagförslag om att införa ett nytt brott i brottsbalkens sjätte kapitel för att kriminalisera *kontakt med barn i sexuellt syfte*. Med barn avses i just detta sammanhang endast personer som är under 15 år. Remissbehandlingen av promemorian resulterade i en omformulering av den föreslagna lagtexten.

Bestämmelsens ordalydelse

I mars 2009 överlämnades propositionen *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften* till riksdagen och i dess slutgiltiga formulering trädde bestämmelsen om *kontakt med barn i sexuellt syfte* i kraft den 1 juli 2009. Bestämmelsen återfinns i brottsbalkens 6 kap. 10 a § och har följande lydelse:

*Den som i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för **kontakt med barn i sexuellt syfte** till böter eller fängelse i högst ett år.*

För att kunna bli dömd för kontakt med barn i sexuellt syfte krävs således för det första att en straffmyndig gärningsperson kommit överens med ett barn under femton år om att träffas samt att gärningspersonens syfte med mötet är att begå någon eller några av vissa straffbelagda sexuella handlingar⁴ mot barnet. Det framgår av propositionen att det inte spelar någon roll om överenskommelsen

⁴ De sexuella handlingar som avses är de som faller under brottsbalkens bestämmelser om våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande.

har kommit till stånd på barnets eller gärningspersonens initiativ och att det inte finns något krav på ett formellt avtal om att träffas utan att det ska vara tillräckligt med en ”gemensam viljeinriktning” om att mötas på viss tid och plats (prop. 2008/09:149 s. 46).

Efter att ha kommit överens med barnet om att träffas krävs vidare att gärningspersonen har vidtagit ”någon åtgärd” som bekräftar att han eller hon står fast vid att gå vidare i den handlingsprocess som syftar till att möjliggöra ett fysiskt sexuellt övergrepp (prop. 2008/09:149 s. 46f.). De åtgärder som avses kan exempelvis vara att lämna instruktioner till barnet om färdstätt, att betala en resebiljett till barnet, att boka ett hotellrum i anslutning till mötesplatsen, eller att själv ha påbörjat en resa till mötesplatsen vid överenskommens tidpunkt. Om överenskommelsen handlar om att träffas hemma hos gärningspersonen framgår av propositionen att det angivna kriteriet kan anses vara uppfyllt om gärningspersonen befinner sig i sitt hem på utsatt tid (ibid., s. 47).

För att bedöma huruvida det förelegat ett syfte att begå ett sexuellt övergrepp mot barnet när överenskommelsen träffats menar man i propositionen att det är många olika omständigheter som kan vara av betydelse och att det är en helhetsbedömning som ska göras. Det kan bland annat handla om hur gärningspersonen och barnet kommit i kontakt, deras relation till varandra, ålderskillnaden dem emellan samt innehållet i den föregående kommunikationen (ibid., s. 46).

Av bestämmelsen framgår att straffskalan för kontaktbrottet är böter eller fängelse i högst ett år.

Bestämmelsen tar sikte på en liten del av de sexuella kontakter som sker via exempelvis internet

För att återkoppla till den pyramidliknande bild av sexuella internetkontakter som redovisats i figur 1, kan det noteras att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte endast tar sikte på den relativt lilla andel kontakter som syftar till att skapa möjligheter för gärningspersonen att begå ett sexualbrott mot barnet utanför nätet. Och dessa kontakter blir straffbara först när barnet och gärningspersonen kommit överens om att träffas samt när gärningspersonen också vidtagit ytterligare någon åtgärd som främjar att träffen faktiskt blir av.

Det innebär att kontakter som exempelvis syftar till att få ett barn att klä av sig framför en webbkamera faller utanför bestämmelsen och fortfarande är ostraffbara fram till dess att den så kallade försökspunkten är uppnådd – det vill säga tills man kommit så nära själva brottet att kontakten kan bedömas uppfylla rekvisiten för försök till utnyttjande av barn för sexuell posering. Kontakter som förövaren tar för att kunna blotta sig för eller på annat sätt sexuellt ofreda barn, via internet eller mobiltelefonkommunikationer, är ostraffbara fram tills dess att själva brottet har fullbordats, eftersom

försök till sexuellt ofredande inte är straffbart. Kontaktbestämmelsen ger således ett utökat skydd för barn mot att utsättas för sexuellt ofredande vid en fysisk träff, men inte mot att bli utsatta för samma brott via internet eller mobilen.

Huvudargumentet för att inte kriminalisera kontakter som syftar till att begå så kallade onlineövergrepp (dvs. sexualbrott mot barn via internet) är, enligt regeringens proposition, att ”gällande strafflagstiftning erbjuder ett i princip heltäckande skydd” mot kontakter av den här typen (prop. 2008/09:149 s. 19). Vidare menar regeringen att straffansvaret (för försöksbrott) kan inträda på ett mycket tidigt stadium i de fall då straffbestämmelserna om utnyttjande av barn för sexuell posering och köp av sexuell handling av barn skulle bli aktuella. Propositionen framhåller att så visserligen inte är fallet när det gäller kontakter som syftar till handlingar där bestämmelsen om sexuellt ofredande skulle aktualiseras. Samtidigt framhålls att kränkande handlingar som faller utanför denna bestämmelse i vissa fall ändå kan bedömas som ofredande eller förolämpning. Enbart försök till ofredande eller förolämpning är emellertid inte heller straffbart, vilket innebär att handlingarna även här blir ostraffbara fram till dess att brottet har fullbordats.

Om så kallade konkurrensförhållanden

Om gärningspersonen har kommit så långt i sitt handlande att han träffat barnet och begått exempelvis våldtäkt, sexuellt övergrepp eller sexuellt ofredande mot barnet (eller ett straffbart försök till våldtäkt, sexuellt övergrepp m.m.) ska gärningspersonen dömas för det senare begångna brottet, och inte för en kontakt med barn i sexuellt syfte som föregått ett sådant fullbordat eller försöksbrott. Detta beror på att de nämnda brotten har en strängare straffskala än kontaktbestämmelsen (prop. 2008/09:149 s. 47f.).

Ansvarsfrihet i vissa fall

Samtidigt som den nya kontaktbestämmelsen infördes i brottsbalken, infördes även ett tillägg till den så kallade ansvarsfrihetsregel som gäller enligt 6 kap. 14 § BrB. Ansvarsfrihetsregeln syftar till att undvika orimliga straffrättsliga konsekvenser i samband med ömsesidiga och helt frivilliga sexuella handlingar mellan två tonåringar som skiljer sig obetydligt i ålder och utveckling, men där den ena kan vara strax under gränsen för sexuellt självbestämmande – det vill säga 15 år (prop. 2008/09:149 s. 36). Det nya tillägget till ansvarsfrihetsregeln innebär att ansvar för brottet *kontakt med barn i sexuellt syfte* inte ska anses föreligga om den sexuella handlingen som överenskommelsen om mötet syftar till, ifall den hade fullbordats, skulle ha varit en ömsesidig och helt frivillig sexuell handling mellan personer som skiljer sig obetydligt i sin ålder och utveckling.

Kontakt med barn i sexuellt syfte i kriminalstatistiken

I tabell 1 redovisas hur många brott som registrerats mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte i anmälningsstatistiken, hur många som enligt uppläringsstatistiken blivit uppkärlade med ett beslut om åtal samt hur många brott mot kontaktbestämmelsen som blivit lagförda.

Tabell 1. Antalet anmälda brott mot kontaktbestämmelsen som registrerats i kriminalstatistiken samt antal registrerade åtalsbeslut (uppläringsstatistiken) och lagförda brott (lagföringsstatistiken)

År	Antal anmälda kontaktbrott (efter kön)		Antal anmälda kontaktbrott totalt	Antal åtalsbeslut	Antal lagförda brott
	Mot flicka	Mot pojke			
2009	82	17	99	- ⁵	-
2010	157	30	187	10	1
2011	155	27	182	5	3
2012	127	22	149	6	1

Som framgår av tabellen registrerades per år omkring 180 brott mot kontaktbestämmelsen i statistiken över anmälda brott fram till år 2012, då antalet anmälda brott minskade något. Det är väldigt få av dessa brott som gått till åtal enligt kriminalstatistiken. Som har nämnts tidigare hade endast fem brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte blivit lagförda till och med 2012.

Centrala frågeställningar

Brås uppföljning av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte tar avstamp i de anmälda brott mot kontaktbestämmelsen som registrerades av polisen under de första två åren efter att bestämmelsen trädde i kraft, det vill säga mellan den 1 juli 2009 och den 30 juni 2011. Denna avgränsning, till anmälningar som registrerades under de första två åren efter bestämmelsens ikraftträdande, har krävts för att göra det möjligt att följa de anmälda brotten genom rättsprocessen inom uppdragets tidsramar (vilket omfattar domslut för brott som blivit lagförda till och med den 31 december 2011). Följande centrala frågeställningar avhandlas i rapporten:

- Hur ser ålders- och könsfördelningen ut hos målsägandena respektive gärningspersonerna?
- Hur har de polisanmälda kontakterna upptäckts?

⁵ Information om antalet uppkärlade kontaktbrott under 2009 saknas i kriminalstatistiken.

- Hur ser de anmälda kontakterna ut med avseende på kontaktsätt, kontakternas längd och frekvens och det sexuella innehållet i kontakterna?
- Varför har så få brott mot kontaktbestämmelsen gått till åtal?
- Hur många av de anmälda kontakterna har gått till åtal över huvud taget, och vilka lagrum har åberopats i dessa åtal?
- Hur många av de åtalade brotten har de misstänkta gärningspersonerna blivit dömda för, hur många av åtalen har ogillats av tingsrätterna, och vilka är anledningarna till detta?

Rapportens disposition

Redovisningen av Brås uppdrag börjar i nästa kapitel. Där presenteras de olika datamaterial som har använts för att genomföra uppdraget samt hur de har använts för att besvara uppdragets frågeställningar.

Därefter presenteras en översiktlig redovisning av de polisanmälda kontakterna med avseende på bland annat köns- och åldersfördelning hos målsägande och gärningspersoner, kontaktsätt, kontakternas längd och frekvens samt hur kontakterna upptäcktes. Det ingår även en redovisning av de misstänkta gärningspersonernas tidigare brottsbelastning inklusive hur många av gärningspersonerna som tidigare blivit lagförda för sexualbrott.

Det därpå följande kapitlet redovisar Brås analys av skälen till att så många ärenden skrivs av. Det handlar i första hand om att belysa varför det finns ett så stort glapp mellan å ena sidan antalet brott som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte, enligt anmälningsstatistiken, och å andra sidan antalet brott mot kontaktbestämmelsen som blivit lagförda.

Rapportens sista kapitel redovisar vilka åtal de polisanmälda kontakterna har resulterat i samt hur dessa åtal har behandlats i tingsrätten. Redovisningen tar upp samtliga brottstyper som lett till åtal och beskriver de anledningar som angetts i domskälen för att vissa av dessa åtal har ogillats.

Datamaterial

För att genomföra uppdraget har Brå samlat in och bearbetat flera olika datamaterial. Dessa beskrivs nedan, tillsammans med de olika frågeställningar som belyses med utgångspunkt i vart och ett av materialen.

Polisanmälningar och förundersökningar

Förundersökningsmaterialet består av polisens dokumentation av förundersökningar som avser polisanmälningar om kontakt med barn i sexuellt syfte. Förundersökningsmaterialet ger möjlighet att beskriva flera olika aspekter av de händelser som polisen registrerat som misstänkta kontakter med barn i sexuellt syfte – till exempel de utsatta barnens ålder och kön, kontakttyp och frekvens, hur kontakten upptäcktes, hur länge kontakten hade pågått innan den blev polisanmäld och hur långt den misstänkta förövaren hade kommit i processen mot ett eventuellt möte med barnet (målsäganden). Materialet ger också möjlighet att beskriva olika aspekter av de efterföljande förundersökningarna – bland annat hur ofta det har varit möjligt för polisen att identifiera en misstänkt gärningsperson och hur denna identifiering i så fall gått till.

Utgångspunkten för urvalet av förundersökningar var ett utdrag från Brås register över anmälda brott, som gjordes om till en rikstäckande lista av polisens k-diarienummer, för samtliga polisanmälningar avseende kontakt med barn i sexuellt syfte som hade registrerats mellan 1 juli 2009 och 31 juni 2011 (det vill säga de första två åren efter att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte trädde i kraft). Vidare gjordes en kontroll av samtliga *misstankar* om kontakt med barn i sexuellt syfte som under samma period hade registrerats i Brås misstankeregister. Detta behövdes för att kontrollera huruvida brott som ursprungligen registrerats av polisen under andra brottkoder kan ha omrubricerats till misstankar om kontakt med barn i sexuellt syfte längre fram under förundersökningen. Ett enda fall av den här typen hittades i misstankeregistret, och polisens

k-diarienummer för detta ärende lades därför till den ursprungliga listan över polisanmälningar. Totalt innehöll listan 360 k-diarie-nummer som avsåg kontakter med barn i sexuellt syfte, och de förundersökningar som var kopplade till dessa ärenden begärdes in från polismyndigheterna.

Det externa bortfallet uppgick till 5,5 procent (20 förundersökningar) av det ursprungliga urvalet. Bortfallet bestod av förundersökningar som av olika anledningar inte skickades in till Brå – till exempel på grund av att ärendet fortfarande var öppet hos polisen vid tiden för datainsamlingen. Ytterligare nio anmälningar exkluderades från materialet, eftersom de avsåg dubblettanmälningar om samma kontakt – exempelvis där två eller fler personer hade anmält samma kontakt till polisen eller där en längre kontakt hade resulterat i två eller fler polisanmälningar över tid.⁶ Det slutgiltiga materialet bestod av 331 förundersökningar. Varje förundersökning avsåg således en polisanmäld kontakt mellan en viss gärningsperson och en viss målsägande.

Mängden information i förundersökningarna varierar, delvis beroende på hur lång och intensiv kontakten varit, delvis beroende på hur mycket information man har kunnat samla in inom ramen för förundersökningen. Många av de anmälda kontakterna har avbrutits mer eller mindre direkt och avser ett enda kontakttillfälle (se vidare i nästa kapitel). När det gäller huruvida det förekommit någon form av sexuellt innehåll i kontakterna finns det i de flesta fall en beskrivning av detta som polisen antecknat redan vid anmälningstillfället. Samtidigt blir informationen om kontakterna rikare och mer detaljerade i de förundersökningar som avser lite längre kontakter. Ofta innehåller dessa förundersökningar exempelvis utskrifter från chatt- eller sms-växlingar mellan målsäganden och gärningspersonen, målsägandeförhör och ibland även ett förhör med en misstänkt person.

De anmälda kontakterna har kodats med avseende på bland annat kontaktsätt, målsägandens och gärningspersonens kön och ålder, kontaktens längd, kontaktens innehåll i form av olika sexuella inslag och hur kontakten upptäcktes. Det har också kodats hur långt den misstänkta gärningspersonen har kommit i processen mot ett eventuellt möte med målsäganden. Förundersökningsmaterialet används dels för att beskriva dessa olika aspekter av de polisanmälda kontakterna, dels i analysen av varför så få brott mot kontaktbestämmelsen har lett till åtal.

Utdrag från lagföringsregistret

För att kunna beskriva de misstänkta gärningspersonernas tidigare brottsbelastning har en samkörning gjorts med Brås register över lagförda personer. Av denna körning framgår information om dels

⁶ Det bör påpekas att all den information som finns i dubblettanmälningarna har kodats, men att de fall där det funnits flera brottanmälningar avseende samma kontakt har kodats som en enda förundersökning i den slutgiltiga datafilen.

antalet tidigare lagföringar, dels antalet tidigare lagföringar för sexualbrott.

Registerutdrag från databasen RUS (Rättsväsendets uppföljningssystem)

För att kunna följa de anmälda kontakterna genom rättskedjan till åtal och dom, har ett utdrag beställts från databasen RUS (Rättsväsendets uppföljningssystem). Utdraget avser samtliga brottsmisstankar som registrerats under samma k-diarienummer som de anmälda kontakterna. Det innebär att det har varit möjligt att följa även andra brottsrubriceringar som har upprättats under de förundersökningar som avser de anmälda kontaktbrotten. Dessa registeruppgifter ger således möjlighet att även beskriva hur många av de insamlade förundersökningarna som ledde till åtal för andra brottstyper än kontakt med barn i sexuellt syfte.

Tingsrättsdomar

Med utgångspunkt i RUS-utdraget, har Brå samlat in samtliga tingsrättsdomar i de fall där de studerade förundersökningarna har lett till åtal. Det här materialet används för att beskriva samtliga brott där åtal väckts med utgångspunkt i de kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet, hur många av dessa åtalspunkter som har ansetts styrkta respektive har ogillats i tingsrätten samt de anledningar som framgår av domskälen för att vissa åtalspunkter har ogillats. Antalet kontakter som lett till åtal specifikt för kontakt med barn i sexuellt syfte är relativt få men domarna ger ändå en möjlighet att bland annat beskriva de anledningar som angetts i domskälen för att åtal avseende kontakt med barn i sexuellt syfte har ogillats i tingsrätten.

Intervjuer med åklagare och poliser

Utöver de ovan nämnda materialen har Brå också haft kontakt med och intervjuat sju åklagare och sju poliser från olika delar av landet⁷ som har arbetat med olika aspekter av rättsväsendets hantering av sexuella kontakter med barn. Det handlar om poliser och åklagare som har arbetat med förundersökningar avseende den här typen av brottslighet samt poliser som specialiserat sig på IT-forensiska undersökningar eller barnpornografibrott eller som arbetat med att kartlägga vuxna som tar kontakt med barn i sexuella syften.

Syftet med intervjuerna har varit att utveckla en bättre förståelse för innehållet i framför allt förundersökningsmaterialet, till exempel hur man går tillväga för att identifiera misstänkta personer i förundersökningar som rör sexuella kontakter med barn och vilka typer

⁷ Åklagare eller poliser har intervjuats i Borlänge, Göteborg, Malmö, Stockholm, Umeå, Uppsala och Örebro.

av svårigheter som polis och åklagare kan stöta på i den här typen av förundersökningar.

Intervjuerna har skett löpande under uppdragets gång, och de frågor som ställts har delvis varit olika vid olika intervjutillfällen, dels beroende på den intervjuades särskilda expertisområde, dels allteftersom nya frågor har uppstått under arbetet med kodningen och bearbetningen av förundersökningsmaterialet. Informationen från dessa intervjuer redovisas inte separat i rapporten, utan används främst för att illustrera och tydliggöra olika delar av rapportens diskussion om varför så få brott mot kontaktbestämmelsen har gått till åtal.

En överblick över kontakterna i förundersökningsmaterialet

I detta avsnitt presenteras en första överblick över förundersökningsmaterialet avseende de anmälda händelser som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte. Bland annat redovisas ålder- och könsfördelning bland de målsägande och de misstänkta gärningspersonerna, hur kontakterna upptäckts, kontakternas längd och frekvens, hur de anmälda kontakterna började (via internet, hemtelefon/mobil eller ansikte-mot-ansikte) samt det sexuella innehållet i kontakterna. Som framgick av beskrivningen av studiens datamaterial, har Brå tagit emot totalt 340 av de 360 polisanmälningar om kontakt med barn i sexuellt syfte som upprättats av polisen mellan 1 juli 2009 och 31 juni 2011. Av dessa var nio dubblettanmälningar om samma kontakt, vilket gett ett slutgiltigt material bestående av 331 förundersökningar. Det interna bortfallet – det vill säga i hur många fall som det saknas information om de redovisade aspekterna av de polisanmälda kontakterna – anges i samband med respektive variabel.

Målsägande och gärningspersoner

Köns- och åldersfördelning bland målsägande och gärningspersoner

I åtta förundersökningar saknas information om en målsägande. Det handlar bland annat om fall där anmälan avser misstankar att en viss person varit i kontakt med barn via internet, men där man under polisutredningen inte identifierat någon person under femton år som den utpekade personen faktiskt varit i kontakt med. I de anmälningar där det finns en målsägande visar det sig vara en flicka i

83 procent av fallen (se tabell 2). Åldersfördelningen är i stort sett densamma bland flickorna som bland pojkarna. De flesta kontakterna avser barn i 10–14-årsåldern. Som framgår av tabell 2 avser åtta av förundersökningarna kontakter där målsäganden var 15 år eller äldre vid den tidpunkt då kontakten inleddes. Dessa anmälningar avser i första hand kontakter som har anmälts av äldre personer efter att de utgett sig för att vara barn på nätet och haft någon form av sexuell kontakt med en vuxen man.

Tabell 2. Köns- och åldersfördelning bland de målsägande (n = 323)

Ålder	Flicka (n = 269)		Pojke (n = 54)	
	Antal	Andel	Antal	Andel
< 10 år	26	(10 %)	8	(15 %)
10–12 år	105	(39 %)	21	(39 %)
13–14 år	115	(43 %)	20	(37 %)
> 14 år	7	(3 %)	1	(2 %)
Information saknas	16	(6 %)	4	(7 %)

Tabell 3 redovisar åldersfördelningen bland de gärningspersoner som beskrivs i förundersökningmaterialet. Tabellen avser bara de kontakter där man under förundersökningen lyckats identifiera en fysisk misstänkt gärningsperson. I de fall där samma misstänkta person förekommer flera gånger, räknas personen bara en gång. I relativt många fall i materialet har man inte identifierat en misstänkt person, vilket kan bero på flera olika faktorer (se vidare i nästa kapitel). I dessa förundersökningar finns ofta information om hur målsägandena beskrivit den person de varit i kontakt med eller information om hur denna person beskrivit sig själv för målsäganden. Denna information redovisas dock inte på grund av att den är att betrakta som ganska osäker. Materialet innehåller exempelvis ett flertal fall där man lyckats identifiera en gärningsperson och där det visat sig att denna person under kontakten med målsäganden uppgett sig vara yngre än han faktiskt varit.

Tabell 3. Åldersfördelning bland gärningspersonerna (n = 124)

Ålder	Antal	(Procent)
< 15	5	(4)
15–17	5	(4)
18–20	13	(10)
21–30	39	(31)
31–40	23	(19)
41–50	16	(13)
51–60	10	(8)
> 61	5	(4)
Information saknas	8	(6)

I stort sett samtliga misstänkta gärningspersoner som identifierats i materialet är män, samtidigt som det också finns ett litet antal kvinnliga misstänkta (färre än fem). Alla kvinnliga misstänkta som

identifierats var under femton år gamla. Här handlar det om kontakter där flickor utgett sig för att vara vuxna män på nätet och tagit kontakt med skolkompisar.

I sex procent av de beskrivna kontakterna framgår att en misstänkt person har identifierats utan att någon information om personens ålder finns i materialet. Det handlar i stort sett uteslutande om kontakter där den misstänkta gärningspersonen redan var känd för anmälaren vid tidpunkten för polisanmälan och där förundersökningen sedan har lagts ner ganska omgående med hänvisning till att den anmälda handlingen inte är att betrakta som ett brott som hör under allmänt åtal.

I övrigt framgår att en stor del av de misstänkta är mellan 20 och 40 år gamla. De yngsta är 10–12 år, de äldsta i 70-årsåldern.

Gärningspersonernas tidigare brottsbelastning

Av de identifierade gärningspersonerna framgår ett fullständigt personnummer för 101 stycken, vilket gör det möjligt att redovisa dessa personers tidigare brottsbelastning. I de fall där det saknas ett personnummer handlar det antingen om att gärningspersonen var under 15 år eller om att anmälan lagts ner utan att man antecknat den misstänkta personens personnummer i utredningsakten. Även här handlar det nästan uteslutande om utredningar som lagts ner med hänvisning till att den anmälda handlingen inte är att betrakta som brott.

Tabell 4. De misstänkta gärningspersonernas tidigare brottsbelastning

Tidigare lagföringar totalt	Antal personer	Tidigare lagföringar sexualbrott ⁸	Antal personer
0	47	0	77
1	20	1	16
2–5	26	2 eller fler	7
6 eller fler	8		
Totalt	101	Totalt	101

Närmare hälften av de misstänkta gärningspersonerna har inga tidigare lagföringar för brott. En tredjedel har tidigare blivit lagförda två gånger eller fler. Närmare en fjärdedel av de misstänkta gärningspersonerna har tidigare lagföringar för sexualbrott (brott mot brottsbalkens kapitel sex eller barnpornografibrott). De misstänkta tidigare brottslighet domineras av trafikrelaterade brott och egendomsbrott men en del av de misstänkta gärningspersonerna har också blivit lagförda för bland annat våldsbrott, bedrägeri, förfalskningsbrott, brott mot alkohollagen och narkotikabrott. Av de 23

⁸ Med sexualbrott avses antingen brott mot brottsbalkens kapitel 6 eller barnpornografibrott, som återfinns i BrB 16 kap, 10 a §.

misstänkta med tidigare lagföringar för sexualbrott har 22 dömts för brott mot brottsbalksbestämmelser som i första hand avser sexualbrott mot barn. Det handlar främst om sexuellt ofredande⁹, sexuellt utnyttjande av underårig/barn och våldtäkt mot barn. Sex av dessa 22 personer har tidigare lagföringar för barnpornografibrott.

Upptäcktssätt, kontaktsätt och kontakternas längd

Vanligast att målsäganden berättat om kontakten för någon

Tabell 5 redovisar de vanligaste sätten på vilka de polisanmälda kontakterna har upptäckts. I huvuddelen av de förundersökningar där upptäcktssättet framgår har de målsägande berättat om kontakten för någon – oftast en förälder, men ibland till exempel ett syskon eller en släkting, en kompis eller en lärare eller någon annan i skolan. Ibland är det målsäganden själv som gjort polisanmälan. En ganska stor del av kontakterna har också upptäckts av föräldrar utan att målsäganden har berättat om kontakten för dem. Här handlar det exempelvis om att en förälder har råkat se någonting misstänkt på målsägandens dator, har hittat sms eller bilder som skickats till eller från målsägandens mobil, eller har varit inne på målsägandens Facebooksida eller liknande och sett kommentarer eller meddelanden som skickats till målsäganden via denna.

Tabell 5. Hur de anmälda kontakterna upptäcktes (n= 331)

Upptäcktssätt	Antal	(Procent)
Målsäganden berättat för föräldrar	119	(36)
Målsäganden berättat för annan/anmäler själv	36	(11)
Föräldrar upptäckt kontakten på annat sätt	81	(24)
Kontakten upptäckts i samband med polisutredning	28	(8)
Annat	21	(6)
Framgår ej	46	(14)

Som framgår av tabellen har en del av de anmälda kontakterna upptäckts i samband med en polisutredning. Typiskt sett handlar det om att polisen har beslagtagit en dator eller mobiltelefon och att man under den IT-forensiska undersökningen har upptäckt chatt- eller sms-samtal mellan den misstänkta och tidigare okända personer som polisen misstänker kan vara barn. Andra sätt som kontakterna har upptäckts på innefattar till exempel anmälningar som gjorts av internet sajter som upptäckt personer som de misstänker använder

⁹ Det bör noteras att sju av personerna uteslutande har dömts för sexuellt ofredande, vilket innebär att det i dessa fall kan handla om blottningsbrott mot målsägande som inte var barn.

sajten för att kontakta barn, arbetsgivare eller andra som känner den misstänkta och som anmält misstankar om att personen tar kontakt med barn i sexuellt syfte, eller släktingar eller andra som känner målsäganden och som misstänker att denna haft kontakter med någon vuxen via datorn eller mobilen. I ett mindre antal fall är det den misstänkta gärningspersonen själv som anmält kontakten till polisen efter att ha blivit utsatt för utpressning eller annan brottslighet av en person som han haft någon form av sexuell kontakt med på nätet.

De flesta kontakter har inletts via internet

En stor andel av de anmälda kontakter som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte har inletts via internet (omkring 70 procent). Cirka en av tjugo av dessa internetkontakter avsåg någon som målsäganden kände sedan tidigare utanför nätet – det handlar i första hand om personer som målsäganden träffat under umgänge med exempelvis kompisar eller släktingar. Men i de allra flesta internetkontakterna är gärningspersonen någon som tidigare varit okänd för målsäganden.

Tabell 6. Hur de polisanmälda kontakterna inleddes – kontaktsätt (n=331)

Kontaktsätt	Antal	(Procent)
Kontakt via internet – tidigare okänd person	215	(65)
Kontakt via internet – tidigare känd person	11	(3)
Kontakt via mobilen/hemtelefon – tidigare okänd person	38	(11)
Kontakt via mobilen/hemtelefon – tidigare känd person	7	(2)
Kontakt ansikte-mot-ansikte – tidigare okänd person	40	(12)
Kontakt ansikte-mot-ansikte – tidigare känd person	8	(2)
Framgår ej	12	(4)

Utöver de polisanmälda kontakter som tagits via internet finns dels kontakter som tagits via målsägandens mobiltelefon (eller i en del fall via hemtelefonen), dels kontakter som inletts ansikte-mot-ansikte. Även i dessa fall handlar det oftast om kontakter med personer som tidigare varit okända för målsäganden.

Det finns en stor variation i hur telefonkontakterna har upprättats. I enstaka fall har exempelvis målsäganden lagt ut en annons på nätet med sitt eget mobilnummer som kontaktuppgift, medan andra fall handlar om att målsäganden haft sitt mobilnummer på en profilsida på exempelvis Bilddagboken (numera Dayviews) eller Facebook. Ibland har någon annan lagt ut målsägandens mobilnummer på nätet, eller målsäganden själv kan ha tagit telefonkontakt med gärningspersonen och därefter inte kunnat bli av med denna. Ibland verkar det snarast som att gärningspersonen ringt eller sms:at till målsägandens nummer mer eller mindre på måfå utan att veta någonting om honom eller henne i förväg.

Även när det gäller de kontakter som inlets ansikte-mot-ansikte finns en variation i hur de ser ut. I de fall där en tidigare okänd person tagit kontakt med målsäganden, finns det två framträdande typer av kontakter. Den ena (23 anmälningar) avser kontakter där en vuxen gärningsperson tagit kontakt med målsäganden på väg till eller från skolan, i bostadsområdet eller någonstans ute på stan. Det kan handla om att gärningspersonen har stannat målsäganden på gatan och bitt denna följa med honom hem direkt eller har frågat om att få träffas vid ett senare tillfälle, till exempel för en " dejt". Här finns också fall där äldre män kommit fram till målsäganden på gatan och börjat prata på ett obehagligt sätt.

Den andra typen av kontakter handlar om personer som stannat bilen bredvid målsäganden och har sedan försökt att få målsäganden att följa med i bilen, framför allt genom att erbjuda att skjutsa målsäganden någonstans (12 anmälningar). I båda de nämnda typerna av kontakter har kontakten nästan alltid avbrutits mer eller mindre direkt av målsäganden. Samtidigt finns det ett mindre antal anmälningar i materialet som avser kontakter där målsäganden har träffat den misstänkta gärningspersonen ute på stan eller i något umgänges-sammanhang och har därefter haft fortsatt kontakt under en längre tid.

Oavsett på vilket sätt kontakten upprättades gäller generellt att ju längre kontakten har pågått, desto mer sannolikt är det att kontakten har upprätthållits via såväl internet som mobiltelefon.

Stor andel engångskontakter

Det framgår av materialet att en stor del av polisanmälningarna avser engångskontakter (totalt sett minst 40 procent¹⁰ – se tabell 7). Det handlar oftast om kontakter där målsäganden själv avbrutit kontakten mer eller mindre omgående. Detta är mest vanligt i de anmälningar där kontakten tagits ansikte-mot-ansikte, och minst vanligt i de kontakter som tagits via internet. Det är relativt många förundersökningar (44 eller 13 procent) där det inte framgår hur länge kontakten har pågått. Anledningen till att denna information saknas varierar. Det handlar bland annat om att målsäganden i vissa fall inte kan eller inte vill säga när kontakten började. Det kan också handla om kontakter som polisen har upptäckt i samband med andra utredningar men där de inte har lyckats identifiera målsäganden samt utredningar där man inte hållit något förhör med målsäganden och där det av den anledningen finns mindre detaljerad information om kontakten.

¹⁰ Att det är en minimiskattning beror på att det inte går att säga hur lång kontakterna varit i de förundersökningar där denna information inte framgår.

Tabell 7. Längden på de polisanmälda kontakterna (n=331)

Kontaktsätt	Kontaktens längd (andel anmälningar – procent)					
	Kontakt vid ett enda tillfälle	Mindre än en vecka	En vecka – en månad	En månad – sex månader	Över sex månader	Framgår ej
Kontakt via internet (n = 226)	35	8	14	23	8	12
Kontakt via mobilen/ hemtelefon (n = 45)	42	20	7	20	4	7
Ansikte-mot-ansikte (n = 48)	71	4	4	4	6	11
Hela materialet (n = 331)	40	8	11	20	7	13

Även om en ganska stor del av kontakterna har avbrutits relativt fort har en del pågått i flera månader innan de blivit anmälda till polisen. Som en minimiskattning har sju procent av de anmälda kontakterna pågått i mer än sex månader innan polisanmälan gjordes och de längsta kontakterna som ingår i materialet har pågått i mer än två år. Samtidigt framgår av materialet att en del av de kontakter som pågått en längre tid har avbrutits vid ett eller flera tillfällen för att sedan återupptas efter en kortare eller längre period.

Frågan om kontaktfrekvensen är mycket svårbelyst. Det beror inte minst på att kontaktfrekvensen kan variera mycket under en längre kontakt samt att man i polisförhören med målsäganden oftast av naturliga skäl har ägnat mest tid åt att uppmuntra målsäganden att beskriva de aspekter av kontakten som är mest relevanta för att kunna styrka att det skett någon form av sexualbrott.¹¹

Närmare hälften av kontakterna (46 procent av de kontakter där det framgår information om kontaktlängd) hade avbrutits efter mindre än tre dagar och i dessa fall kan frågan om kontaktfrekvensen anses som mindre relevant. I de övriga kontakterna är det vanligt, i de fall där det framgår något om kontaktfrekvensen, att gärningspersonen och målsäganden åtminstone under någon eller några perioder haft kontakt dagligen eller nästan dagligen via datorn eller mobilen. Samtidigt finns det ett fåtal förundersökningar där kontakter beskrivs som kan ha pågått i flera månader utan att man varit i kontakt mer än någon gång i veckan.

Det sexuella innehållet i kontakterna

Vid kodning av förundersökningsmaterialet har det antecknats huruvida kontakterna innehöll olika sexuella inslag. Det handlar bland annat om huruvida det förekommit ett sexuellt språk i kon-

¹¹ Det handlar till exempel om olika saker som gärningspersonen har sagt eller skrivit till målsäganden eller bett målsäganden göra samt om man pratat om att träffas med mera.

takten från gärningspersonens sida, om gärningspersonen bett målsäganden att skicka sexuella bilder, om målsäganden faktiskt skickat sexuella bilder till gärningspersonen eller poserat eller företagit sexuella handlingar framför webbkameran, om gärningspersonen skickat sexuella bilder till målsäganden samt om gärningspersonen erbjudit målsäganden någon form av ersättning för att göra något sexuellt – antingen via nätet eller vid en fysisk träff.

Under kodningsarbetet har relativt lösa definitioner fått användas för att ringa in vad som avses med ett ”sexuellt språk” och ”sexuella bilder”. I det förra fallet har uttalanden som ”vad söt du är” eller ”har du en pojkvän” inte betraktats som ett sexuellt språk, medan könsord, beskrivningar av olika sexuella handlingar och frågor som fokuserar på målsägandens – eller någon annans – eventuella sexuella erfarenheter eller önskemål har kodats som ett sexuellt språk.

När det gäller frågan om bilder och posering framför webbkameran med mera, har huvudregeln varit ”minst bar mage”. Det innebär till exempel att ett webbkamerasamtal där såväl gärningspersonen som målsäganden varit fullt påklädda inte har kodats som någon form av uppenbart sexuellt innehåll. Det samma gäller för ansiktsbilder eller bilder där man är helt påklädd som skickats mellan målsäganden och gärningspersonen. I de fall där målsäganden exempelvis poserat eller skickat en bild av sig själv i underkläder, eller där gärningspersonen visat upp sin mage (i sådana fall har det ofta varit mer än magen som visats) antingen i bild eller via webbkameran har detta kodats som ett uppenbart sexuellt innehåll i kontakten. Om det förekommit sexuella handlingar via webbkameran har dessa kodats som ett sexuellt innehåll oavsett huruvida personen i fråga varit fullt påklädd eller inte.

I de flesta fall har bedömningen av huruvida en kontakt innehållet ett uppenbart sexuellt inslag varit relativt enkel. Men det har ibland funnits gränsfall, till exempel där gärningspersonen har ställt en fråga som skulle kunna uppfattas som ganska ”oskyldig”, exempelvis om målsäganden tycker om en viss typ av klädesplagg, men där kontexten gör att den kan uppfattas som en sexuell fråga. I dessa fall har det kodats som att det funnits ett sexuellt innehåll i kontakten.

Det är viktigt att påpeka att en kontakt som kodats som innehållande ett sexuellt inslag inte utan vidare kan likställas med en ”brottslig” kontakt. Syftet med kodningen och redovisningen har inte varit att bedöma huruvida de anmälda händelserna utgör brott mot sexualbrottslagstiftningen utan i stället att beskriva innehållet i kontakterna i enlighet med regeringens uppdrag till Brå. Gränsdragningar mellan vad som är att avses som brottsliga respektive icke-brottsliga kontakter kan vara särskilt svåra i samband med en del av de mindre grova händelser som beskrivs i förundersökningsmaterialet, exempelvis där en person har ställt sexuella frågor till ett barn. Ofta är det inte bara gärningspersonens handlingar utan även andra omständigheter i det enskilda fallet som är avgörande för bedömningen av om ett visst agerande ska medföra straffansvar för exem-

pelvis sexuellt ofredande (se vidare DS 2007:13, jfr även Brå 2007). En rimlig utgångspunkt är att andelen fall där det förekommer ett sexuellt innehåll innebär en *överskattning* av andelen fall som är att betrakta som brott mot sexualbrottslagstiftningen. Andelen förundersökningar som har lagts ner med motiveringen att den anmälda gärningen inte är att betrakta som ett brott som hör under allmänt åtal redovisas i nästa kapitel.

Sexuella frågor och uttalanden den vanligaste formen av sexuellt innehåll

Tabell 8 redovisar fördelningen av olika typer av sexuellt innehåll i de anmälda kontakterna. De förundersökningar där det inte finns en beskrivning av kontaktens innehåll eller där målsäganden var över 15 år vid kontakten har exkluderats från redovisningen.

Tabell 8. Olika typer av sexuellt innehåll i kontakterna (n=311)

Typ av sexuellt innehåll	Andel kontakter där denna typ av sexuellt innehåll förekommer (procent)
Sexuella frågor/uttalanden från gärningspersonen	57
Gärningspersonen skickat sexuella bilder till målsäganden	17
Gärningspersonen bett målsäganden att skicka sexuella bilder eller posera/utföra sexuella handlingar framför webbkamera	28
Gärningspersonen erbjudit målsäganden ersättning för bilder/sexuella tjänster	14
Målsäganden deltagit aktivt i sexuella samtal med gärningspersonen	17
Målsäganden skickat sexuella bilder eller poserat/utfört sexuella handlingar framför webbkamera	11

Som framgår av tabellen är det vanligaste sexuella inslaget i kontakterna att gärningspersonen ställt sexuella frågor eller pratat sex med målsäganden på annat sätt. I närmare 20 procent av kontakterna framgår att målsäganden aktivt deltagit i det sexuella samtalet med gärningspersonen. Här kan det handla om alltifrån att svara på sexuella frågor till att målsäganden diskuterat med gärningspersonen om att träffas för sex eller deltagit i långa så kallade cybersexsamtal. En del av de målsägande som aktivt deltagit i sexuella samtal med gärningspersonen har i sina polisförhör menat att de bara drev med personen i fråga. Det är mycket sällsynt att målsägande som varit under 12 år vid tidpunkt för kontakten har deltagit i någon form av sexuellt samtal med gärningspersonen. Därefter blir det allt vanligare med stigande ålder. Bland de 14-åriga målsägande som beskrivs i anmälningarna är det närmare 30 procent som aktivt deltagit i någon form av sexuellt samtal med gärningspersonen vid åtminstone något eller några tillfällen.

Gärningspersonen har bitt målsäganden att skicka sexuella bilder eller att posera med mera framför sin webbkamera i närmare 30 procent av de anmälda kontakterna. I drygt 10 procent av kontakterna framgår att målsäganden faktiskt har skickat bilder eller poserat för gärningspersonen. Även här är det främst äldre målsägande som har gjort detta. Samtidigt finns det enstaka fall i materialet där 9–11-åriga barn har skickat sexuella bilder på sig själva eller poserat på ett sexuellt sätt för gärningspersonen.

I 14 procent av kontakterna framgår att gärningspersonen har erbjudit målsäganden ersättning för att skicka bilder, posera, utföra sexuella handlingar framför webbkameran eller utföra sexuella tjänster vid ett fysiskt möte. I 17 procent av kontakterna framgår att gärningspersonen har skickat någon form av sexuell bild till målsäganden. Här handlar det ofta om bilder av gärningspersonens könsorgan, men det ingår även kontakter där gärningspersonen har onanerat framför webbkameran eller skickat filmklipp med sexuellt innehåll till målsäganden.

Relativt många korta kontakter saknar ett uppenbart sexuellt innehåll

I tabell 9 redovisas hur ofta kontakterna innehållit någon form av sexuellt inslag efter hur länge kontakten har pågått.

Tabell 9. Förekomst av ett sexuellt innehåll i kontakterna efter hur länge kontakten har pågått. Andel kontakter där det förekommer ett sexuellt innehåll i procent

Kontaktens längd	Förekomst av sexuellt innehåll (procent)			
	Förekommer någon form av sexuellt innehåll	Inget up- penbart sexuellt innehåll	Ingen be- skrivning av innehållet i kontakten	Målsägande över 15 år
Kontakt vid ett enda tillfälle (n=133)	49	47	2	2
Mindre än en vecka (n=28)	71	25	4	0
En vecka – en månad (n =36)	81	14	0	5
En månad – sex månader (n=66)	86	11	2	2
Över sex måna- der (n=24)	88	8	4	0
Hela materialet (n = 331)	66	28	4	2

Närmare hälften av de kortaste kontakterna saknar någon form av uppenbart sexuellt innehåll. Som redan har noterats avser dessa anmälningar oftast kontakter som blivit avbrutna av målsäganden mer eller mindre omgående. Det är således fullt möjligt att kontakten skulle ha blivit sexualiserad av gärningspersonerna om de målsägande hade låtit kontakterna fortsätta. Bland de kontakter som har fortsatt i mer än en vecka är det relativt få fall där det inte framgår någon form av uppenbart sexuellt innehåll i kontakten. Sett till materialet som helhet är det ändå närmare en tredjedel av kontakterna som saknar ett sådant innehåll, vilket beror på att engångskontakterna svarar för en ganska stor del av materialet (se tabell 7 ovan). Samtidigt förekommer även bland de längre kontakterna ett antal där de beskrivningar som finns i materialet tyder på att det inte har förekommit någon form av explicit sexuellt innehåll.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar denna överblick av förundersökningsmaterialet att det finns en stor variation i de anmälda kontakter som polisen registrerat som *kontakter med barn i sexuellt syfte*. Det gäller såväl de utsatta barnens och gärningspersonernas ålder som kontaktsätt samt kontakternas längd och innehåll. Över 80 procent av de målsägande är flickor och i stort sett samtliga gärningspersoner är män. Närmare hälften av de misstänkta gärningspersonerna har inga tidigare lagföringar för brott. En tredjedel har tidigare blivit lagförda två gånger eller fler. En fjärdedel har tidigare lagföringar för sexualbrott.

Det vanligaste kontaktsätt som framgår av materialet är via internet och gärningspersonen är oftast en person som tidigare varit okänd för målsäganden. En relativt stor andel (närmare 30 procent) av de anmälda kontakterna saknar ett uppenbart sexuellt inslag, vilket främst hänger ihop med att en ganska stor andel av kontakterna har avbrutits mer eller mindre direkt av de målsägande. En del av kontakterna har däremot pågått en längre tid innan de blivit polisanmälda. Minst sju procent av kontakterna har pågått i mer än sex månader och i enstaka fall har kontakten pågått i mer än två år.

De vanligaste sexuella inslagen i kontakterna är att gärningspersonen ställt sexuella frågor eller på annat sätt pratat om sex med målsäganden och att gärningspersonen försökt förmå målsäganden att skicka sexuella bilder eller att posera med mera framför en webbkamera. I drygt 10 procent av kontakterna har målsäganden antingen skickat sexuella bilder till gärningspersonen eller poserat på ett sexuellt sätt framför sin webbkamera.

Det vanligaste upptäcktsättet är att målsäganden själv har berättat om kontakten för en förälder. Många av de anmälda kontakterna har dock också upptäckts av föräldrar på andra sätt, till exempel

genom en kontroll av målsägandens mobil eller Facebooksida eller liknande.

För att kunna gå vidare och svara på frågan varför så många av förundersökningarna inte lett till lagföring för kontakt med barn i sexuellt syfte krävs mer information, bland annat om hur långt man kommit i kontakterna mot en överenskommelse om att träffas utanför nätet samt om de motiveringar som angetts av polis och åklagare för att förundersökningarna lagts ner utan åtal. Det är dessa två frågor som blir huvudfokus i nästa kapitel.

Varför skrivs så många ärenden av?

En central frågeställning i regeringens uppdrag till Brå är varför så många ärenden avseende kontakt med barn i sexuellt syfte skrivs av. Den här delen av rapporten riktar fokus på denna frågeställning.

Första delen av kapitlet presenterar en analys av varför så få av de anmälda kontakterna går till åtal specifikt som brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Analysen tar sikte på att utröna hur många av de anmälda kontakterna som uppfyller två av de centrala rekvisiten för kontaktbrottet. Således redovisas hur många av de anmälda kontakterna som har kommit så långt som till en överenskommelse mellan målsäganden och gärningspersonen om att träffas, samt i hur många fall det framgår att gärningspersonen därefter vidtagit någon åtgärd som är ägnad att främja att mötet blir av.

Även om kontakterna inte uppfyller rekvisiten för kontaktbrottet visar resultaten i förra kapitlet att många av kontakterna har innehållit olika typer av sexuellt innehåll, till exempel sexuella samtal mellan gärningspersonen och målsäganden och försök att förmå målsäganden att posera framför en webbkamera. Det är möjligt att dessa kontakter kan ha bedömts innebära brott mot andra lagrum än kontaktbrottet, till exempel ofredande, sexuellt ofredande eller (försök till) utnyttjande av barn för sexuell posering. Det är därför viktigt att även redovisa hur många av kontakterna har gått till åtal totalt sett, samt även anledningarna till att de förundersökningar som inte lett till åtal har lagts ner.

I kapitlets andra del förskjuts därför fokus till en beskrivning av de motiveringar som angetts av poliser och åklagare för att förundersökningarna har lagts ner. Bland annat redovisas hur många som har lagts ner med motiveringar som innebär att den anmälda kontakten inte har ansetts utgöra ett brott som hör under allmänt åtal. Den andra delen av kapitlet beskriver också vanliga problem som kan försvåra förundersökningar av den här typen. Det handlar bland

annat om svårigheter med att identifiera misstänkta personer och att få fram tillräckligt med bevisning för att styrka brott i domstolen.

Stort glapp mellan antalet anmälda och lagförda kontaktbrott

Som nämndes i inledningskapitlet registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen om kontakt mot barn i sexuellt syfte av polisen mellan juli 2009 och slutet av december 2012. Enligt lagföringsstatistiken hade totalt fem brott mot samma bestämmelse blivit lagförda under samma period. Det finns således ett mycket stort glapp mellan antalet brottsanmälningar som polisen registrerat under brottskoderna för kontakt med barn i sexuellt syfte och antalet anmälningar som resulterat i en lagföring för brott mot samma lagrum.

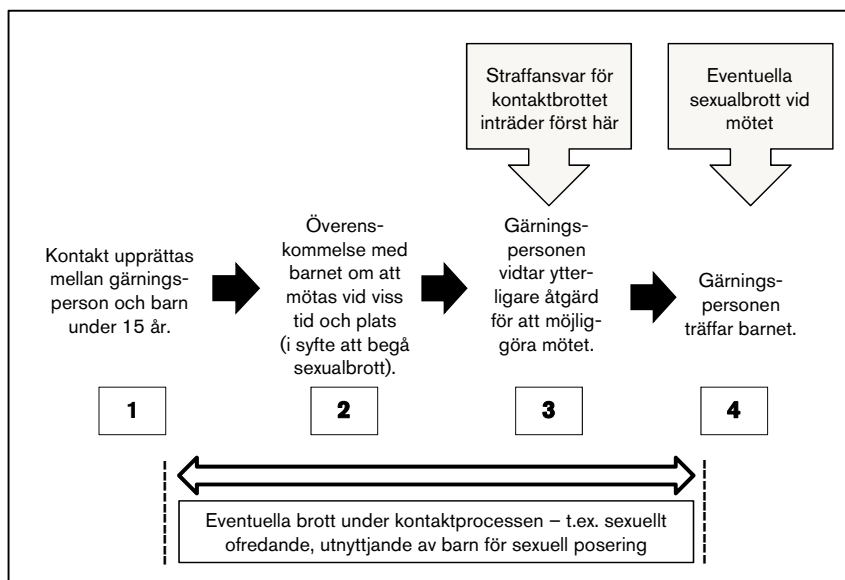
Det kan finnas många anledningar till den stora skillnaden mellan antalet anmälda brott och antalet brott som blivit lagförda. Det kan till exempel handla om att man inte lyckats identifiera en misstänkt person eller att det funnits svårigheter i att få fram bevisning som kan styrka de rekvisit som lagen kräver för att döma för brottet. Det kan även handla om att förövaren har blivit lagförd för ett annat, grövre brott som enligt rådande konkurrensprinciper innebär att det inte är aktuellt att också lagföra gärningspersonen för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Samtidigt är det också möjligt att en del av de anmälningar som polisen registrerat som brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte egentligen inte svarar upp till de rekvisit som anges i bestämmelsen. Ett viktigt första steg i analysen av varför så många av de anmälda ärendena inte lett till lagföring för kontaktbrottet är därför att belysa hur många av de händelser som polisen registrerat som misstänkta fall av kontakt med barn i sexuellt syfte som faktiskt kan tänkas nå upp till de rekvisit som krävs för lagföring.

Ett flödesschema över en hypotetisk kontaktprocess

I figur 2 presenteras ett flödesschema över hur en hypotetisk kontaktprocess kan se ut från att en gärningsperson kommer i kontakt med ett barn tills dess att gärningspersonen träffar barnet i syfte att begå ett sexualbrott.

Figur 2. Flödesschema över hypotetisk kontaktprocess som syftar till ett möte i sexuellt syfte

Kontakten mellan gärningspersonen och barnet upprättas vid steg 1 i figuren. Vid steg 2 uppstår någon form av överenskommelse om att barnet och gärningspersonen ska träffas vid viss tid och plats. Straffansvar för kontakt med barn i sexuellt syfte inträder först vid steg 3, då gärningspersonen vidtar ytterligare någon åtgärd som är ägnad att främja att mötet blir av. I steg 4 träffas barnet och gärningspersonen.

Som framgår av figuren kan det förekomma straffbara handlingar mot andra lagrum än kontaktbestämmelsen såväl under kontaktprocessen som vid ett eventuellt möte mellan barnet och gärningspersonen.

En central förutsättning för att kontaktbestämmelsen ska vara tillämplig är att man åtminstone kommit så långt att det finns någon form av överenskommelse mellan målsäganden och gärningspersonen om att de ska träffas fysiskt. För att belysa hur många av kontakterna som har kommit så långt som till en sådan överenskommelse har Brå under kodningen av förundersökningsmaterialet kodat dels huruvida frågan om att träffas har kommit upp över huvud taget under kontakten, dels huruvida det framgår att målsäganden och gärningspersonen har kommit överens om att träffas.

Som nämndes i inledningskapitlet finns det enligt författningskommentaren inte något krav på ett formellt avtal om att träffas utan det ska vara tillräckligt med en "gemensam viljeinriktning" om att mötas på viss tid och plats (prop. 2008/09:149 s. 46). Vid kodning av förundersökningsmaterialet har det däremot, med utgångspunkt i målsägandeförhör och chattloggar med mera, varit svårt att

urskilja tecken på en ”gemensam viljeinriktning” av den här typen. Det som framgår är i stället huruvida man uttryckligen kommit överens om att träffas vid en viss tid och plats. Det är således förekomsten av sådana uttryckliga överenskommelser om att träffas som har kodats vid Brås bearbetning av materialet.

Överenskommelse om att träffas i mindre än en femtedel av de anmälda kontakterna

Av Brås genomgång av förundersökningsmaterialet framgår att antingen gärningspersonen eller målsäganden har sagt någonting om att vilja träffas i mindre än hälften av de anmälda kontakterna (47 procent). Målsäganden och den misstänkta gärningspersonen har kommit så långt i kontakten som till steg 2 (en överenskommelse om att träffas vid viss tid och plats) i mindre än en femtedel av de anmälda kontakterna (53 stycken eller 16 procent).

Eftersom en överenskommelse av den här typen kan betraktas som en nödvändig förutsättning för att kunna åtala gärningspersonen för kontaktbrottet är det rimligt att redan i detta skede av analysen dra en första slutsats. En central anledning till att det finns ett så stort glapp mellan antalet anmälda respektive lagförda brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte är att de allra flesta av de händelser som polisen registrerat (över 80 procent) avser kontakter där en central förutsättning för brottet – att det ska finnas en överenskommelse om att träffas som också kan styrkas – inte är uppfyllt enligt den information som finns att tillgå i förundersökningarna. Det vill säga att man inte har kommit så långt i kontakten som till steg 2 i figur 2 ovan. Detta var också någonting som framhölls i de intervjuer som Brå har genomfört med poliser och åklagare som arbetar med sexualbrott mot barn. Flera av dessa menade att de flesta av de brottsanmälningar de sett som vid anmälanstillfället har registrerats som kontakter med barn i sexuellt syfte har visat sig handla om ”felrubriceringar”.

Åtgärder som varit ägnad att främja att mötet kommer till stånd

Även om en överenskommelse om att träffas vid en viss tid och plats är en *nödvändig* förutsättning för att kunna bli fälld för kontakt med barn i sexuellt syfte, så är den här typen av överenskommelse inte en *tillräcklig* förutsättning för brottets fullbordan. För detta krävs enligt bestämmelsen även att gärningspersonen därefter vidtagit någon åtgärd som är ägnad att främja att mötet kommer till stånd (steg 3 i figur 2).

Det framgår av förundersökningsmaterialet att gärningspersonen har vidtagit någon form av åtgärd av den här typen i 42 av de 53 kontakter där det funnits en överenskommelse om att träffas (dvs. i

13 procent av de anmälda kontakterna totalt sett). I 30 av dessa 42 fall framgår att gärningspersonen vidtagit en sådan åtgärd bland annat av att målsäganden och gärningspersonen har träffats fysiskt. Någon form av åtgärd av den här typen framgår även i 12 förundersökningar där gärningspersonen och målsäganden inte har träffats.

De åtgärder som tagits av gärningspersonerna efter att de kommit överens med de målsägande om att träffas, och som framgår av förundersökningsmaterialet, är:

- att gärningspersonen tagit kontakt med målsäganden för att försäkra sig om tiden för mötet,
- att gärningspersonen lämnat en väg- eller färdbeskrivning till målsäganden eller skickat tåginformation till denna,
- att gärningspersonen betalat eller erbjudit att betala en resebiljett till målsäganden,
- att gärningspersonen fört över pengar till målsägandens bankkonto (efter att målsäganden har sagt att detta skulle vara en förutsättning för att träffas),
- att gärningspersonen införskaffat alkohol eller cigaretter som skulle ges till målsäganden vid mötet, eller har köpt något annat som skulle ges till målsäganden, till exempel klädesplagg,
- att gärningspersonen har tagit kontakt med målsäganden och hotat att göra något mot denna om inte hon eller han kommer och träffar honom,
- att gärningspersonen har kommit till den överenskomna mötesplatsen.

När det gäller den sista punkten finns det, utöver de fall där gärningspersonen och målsäganden faktiskt har träffats, även ett antal förundersökningar där ingen träff har kommit till stånd, men där det ändå framgår av materialet att gärningspersonen varit på mötesplatsen vid den överenskomna tiden. Det handlar till exempel om att målsägande har gått till mötesplatsen (ibland med en kompis) men ångrat sig och gått därifrån efter att ha sett gärningspersonen, eller att gärningspersonen senare har tagit kontakt med målsäganden och frågat varför hon eller han inte kom till mötet.

Tidsfönstret mellan överenskommelsen och en fysisk träff ibland mycket kort

Det kan således konstateras, att i de kontakter där målsäganden och gärningspersonen kommit överens om att träffas och där det också framgår att gärningsmannen vidtagit en åtgärd av den typ som krävs av kontaktbestämmelsen, så har det oftast dessutom skett en fysisk träff innan kontakten har blivit anmäld till polisen (30 av 42 fall,

eller 71 procent). Detta är av betydelse för hur bestämmelsen kan förväntas fungera i praktiken, eftersom det visar att sannolikheten att kontakten blir upptäckt och anmält vid "rätt tillfälle" för att bestämmelsen ska vara tillämplig (dvs. efter att rekvisiten för brottet är uppfyllda men innan en fysisk träff har ägt rum där målsäganden kan utsättas för ett sexualbrott) i många fall är liten.

Det är sällan som det tydligt framgår av förundersökningsmaterialet exakt hur lång tid som gått mellan det att målsäganden och gärningspersonen har kommit överens om att träffas och den fysiska träffen dem emellan. Av de fåtal (10) förundersökningar där det med säkerhet går att avläsa denna information framgår att det ibland handlar om en mycket kort tid. I flera (6) av de kontakter där målsäganden och gärningspersonen träffats framgår exempelvis att det gått mindre än ett dygn mellan överenskommelsen och den fysiska träffen. Den kortaste tiden mellan en överenskommelse och en fysisk träff som framgår av materialet är mindre än en timme.

I 11 förundersökningar där det framgår att målsäganden och gärningspersonen kommit överens om att träffas saknas tecken på att gärningspersonen vidtagit någon form av ytterligare åtgärd. I några av dessa 11 förundersökningar har de målsägande i polisförhör menat att de aldrig hade någon avsikt att träffa gärningspersonen utan att överenskommelsen om att träffas har till exempel handlat om att de ville driva med gärningspersonen eller att den hade varit ett sätt att få gärningspersonen att sluta tjata. I enstaka fall framgår att målsäganden har gått till mötesplatsen men att gärningspersonen inte har kommit dit

Tecken på sexualbrott vid mötet i 13 förundersökningar

Som nämndes ovan hade målsäganden och gärningspersonen redan träffats innan polisanmälan gjordes i 30 av de anmälda kontakterna. Av de polisförhör som finns i förundersökningsakterna framgår att målsäganden har blivit utsatt för någon form av sexuell beröring eller andra sexuella handlingar under ett möte med gärningspersonen i 13 av kontakterna. I åtta av de utredningar där det framgår att det skett någon form av sexuell kontakt mellan gärningspersonen och målsäganden vid en fysisk träff beskriver målsäganden att den sexuella kontakten har stannat vid någon form av oönskad sexuell beröring på rumpan, bröst eller mellan benen. I de övriga utredningarna beskriver målsäganden att det förekommit grövre sexuella handlingar i form av bland annat oralsex eller samlag med gärningspersonen.

I de övriga 17 utredningar som avser kontakter som lett fram till ett fysiskt möte mellan målsäganden och gärningspersonen har de målsägande i polisförhören menat att det inte har hänt något sexuellt vid de möten de haft med gärningspersonerna. I några av dessa förundersökningar framgår att mötet varit mycket kort – målsäganden och gärningspersonen har inte gjort mer än säga hej till

varandra innan målsäganden har gått därifrån. Det finns också beskrivningar av träffar där målsäganden och gärningspersonen bara har pratat med varandra och beskrivningar av möten där de målsägande menar att de tagit emot cigaretter, alkohol eller annat från gärningspersonen men att det inte har hänt något mer.

Nedläggningsorsaker och utredningssvårigheter

Det framgår således av förundersökningsmaterialet att en mycket stor andel av de anmälda händelser som polisen registrerat som kontakter med barn i sexuellt syfte inte rimligen kunde förväntas resultera i åtal för just kontaktbrottet, eftersom kontakten hade avbrutits innan den kommit tillräckligt långt för att de objektiva rekvisiten för brottet skulle vara uppfyllda.

Som framgår av figur 2 ovan, som beskriver en hypotetisk kontaktprocess, kan det däremot förekomma olika typer av brott redan tidigare under kontakten – dvs. oavsett om kontakten uppfyller rekvisiten för kontaktbrottet eller inte. Det framgår av förra kapitlet att många av kontakterna innehöll olika former av sexuellt innehåll, bland annat sexuella samtal mellan målsäganden och gärningspersonen och försök att förmå målsäganden att posera sexuellt framför en webbkamera, som kan ha bedömts utgöra brott mot andra lagrum och som därmed skulle kunna leda till åtal för andra brottstyper. Det kan exempelvis handla om ofredande, sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering.

I detta avsnitt presenteras därför en redovisning av hur många av de anmälda kontakterna som ledde till åtal (dels för kontaktbrottet, dels för andra brottstyper) samt en diskussion av anledningarna till att de utredningar som inte resulterade i åtal lades ner av polis eller åklagare.

Tre centrala förutsättningar för att kunna åtala för brott

Något förenklat kan det konstateras att det finns tre centrala förutsättningar som måste föreligga för att en gärningsperson kan bli åtalad för brott:

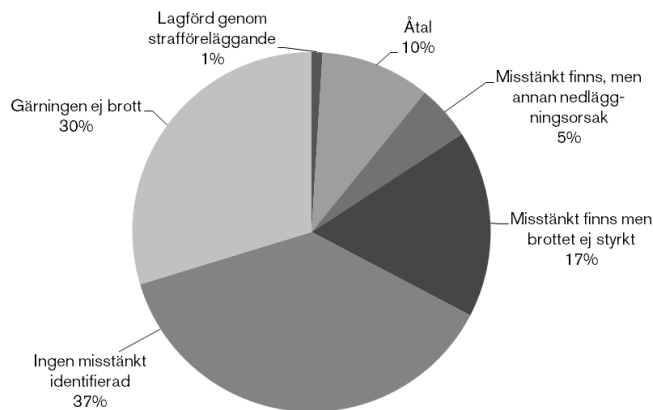
- 1) Det måste ha skett ett brott som kan åtalas
- 2) Det måste finnas en misstänkt person som identifierats och kan åtalas
- 3) Det måste finnas tillräckligt med bevisning för att styrka brottet i domstolen

En första överblick över nedlägningsorsaker och andelen förundersökningar som lett till åtal

Mot bakgrund av de tre förutsättningar för åtal som nämnts ovan ger figur 3 en överblick över andelen förundersökningar som lagts ner av olika anledningar samt andelen som gått vidare till åtal.

Av figuren framgår att totalt 30 procent av förundersökningarna (98) har lagts ner med en hänvisning till att den anmälda kontakten inte är att betrakta som ett brott. Det handlar om förundersökningar som polisen lagt ner med motiveringen ”gärningen ej brott” eller där åklagaren motiverat nedläggningen med en hänvisning till att det inte (längre) finns anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats. Det innebär att förutom att inte uppfylla rekvisiten för bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, så har dessa kontakter inte heller bedömts uppfylla rekvisiten för exempelvis ofredande, sexuellt ofredande, försök till utnyttjande av barn för sexuell posering eller något annat brott som hör under allmänt åtal.

Figur 3. Andelen förundersökningar som lagts ner av olika anledningar samt andelen som lett fram till åtal

I ytterligare 37 procent av ärendena har man inte kunnat gå vidare med förundersökningen på grund av att man inte lyckats identifiera en misstänkt person.

I 22 procent av förundersökningarna har man identifierat en misstänkt person men förundersökningen har lagts ner antingen med en motivering som indikerar att det inte funnits tillräckligt med bevisning för att styrka brottet i domstol (17 procent) eller för att det funnits en annan anledning att inte föra brottet till åtal (5 procent).

Totalt 10 procent av förundersökningarna har lett vidare till åtal (32). I ett av dessa 32 fall väcktes åtal endast för kontakt med barn i sexuellt syfte. I sju fall väcktes åtal för både kontaktbrottet och för

andra sexualbrott mot samma målsägande.¹² Åtalen i de övriga 24 fallen avsåg flera olika typer av sexualbrott mot barn, men inte kontaktbrottet. Utöver de kontakter som gick till åtal resulterade ytterligare två kontakter i att gärningspersonerna blev lagförda genom strafföreläggande (båda två för sexuellt ofredande).

Hur det gick med de åtalade brotten samt vilka brottstyper som gärningspersonerna åtalades för redovisas i nästa kapitel. I det följande presenteras först en mer detaljerad diskussion av varför de förundersökningar som inte ledde till åtal lades ner. Diskussionen bygger dels på Brås genomgång av det insamlade förundersökningsmaterialet. Där det kan bidra till att belysa eventuella problem som inneburit svårigheter att föra förundersökningarna till åtal redovisas även delar av den information som kommit fram under Brås intervjuer med poliser och åklagare.

Många av de anmälda kontakterna har inte bedömts vara brottsliga

Som har framgått ovan har 98 (30 procent) av de 331 förundersökningar som ingår i urvalet lagts ner av polis eller åklagare med motiveringen att den anmälda händelsen inte har ansetts vara ett brott.

Ibland har dessa förundersökningar lagts ner relativt omgående, till exempel i en del av de förundersökningar som avser mycket korta kontakter där det inte förekommit något sexuellt innehåll över huvud taget. Samtidigt framgår av förundersökningsmaterialet att polisen ofta har vidtagit olika utredningsåtgärder i form av exempelvis målsägandeförhör och inhämtning av chattutdrag, sms eller mejlutskrifter innan de själva eller åklagaren har fattat beslutet om att den anmälda händelsen inte är att betrakta som en brottslig gärning.

Det är flera olika typer av händelser som beskrivs i de utredningar som lagts ner med den här motiveringen. Det handlar bland annat om ett flertal av de kontakter som tagits vid ett möte ansikte mot ansikte, där gärningspersonen till exempel frågat om målsäganden vill följa med hem eller ses vid något senare tillfälle, eller där gärningspersonen stannat i bilen och erbjudit målsäganden skjuts. Bland de internetkontakter där förundersökningen lagts ner med den här motiveringen finns till exempel kontakter som har avbrutits utan att det förekommit något explicit sexuellt innehåll, eller kontakter där det sexuella inslaget har förekommit först efter att en förälder har satt sig vid målsägandens dator och tagit över kontakten. Här finns även förundersökningar där de målsägande har visat sig vara över femton år gamla. Även ett mindre antal förundersökningar som avser kontakter där målsäganden och gärningspersonen har träffats

¹² Enligt misstankeregistret väcktes åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte i samband med ytterligare tre av de förundersökningar som ingår i materialet. I dessa tre fall saknades däremot något åtal för kontaktbrottet i den aktuella domen.

har lagts ned med en hänvisning till denna motivering. Här handlar det uteslutande om förundersökningar där de målsägande har uppgett att det inte har förekommit någon form av sexuell kontakt vid mötet.

En misstänkt person har identifierats i närmare hälften av de övriga förundersökningarna

Det är således 233 förundersökningar som *inte* har lagts ner med motiveringen att kontakten inte har ansetts vara brottslig. För att dessa kontakter skulle kunna leda till åtal krävs för det första att man har kunnat identifiera en misstänkt person och för det andra att man har kunnat få fram tillräckligt med bevisning för att styrka ett brott i domstolen.

Det framgår av förundersökningsmaterialet att polisen har kunnat identifiera en misstänkt person i 107 (närmare hälften) av de 233 förundersökningar som inte har lagts ner med motiveringen gärningen ej brott eller liknande. Tabell 10 redovisar på vilka sätt dessa misstänkta personer har identifierats.

Tabell 10. Hur de misstänkta gärningspersonerna har identifierats. Antal samt andel i procent

Identifikationssätt	Antal	Andel (procent)
Gärningspersonens identitet redan känd av anmälaren vid anmälningstillfället	37	35
Gärningspersonen redan identifierad i annan polisutredning	14	13
Med hjälp av telefonnummer, alias eller mejluppgifter som använts av gärningspersonen under kontakten	32	30
Annat	13	12
Information saknas	11	10
Totalt	107	100

Som framgår av tabellen saknades information om hur gärningspersonen hade identifierats i 10 procent av de aktuella förundersökningarna. Det enskilt vanligaste sättet som gärningspersonen har identifierats på är att dennas identitet redan var känd för anmälaren vid anmälningstillfället (35 procent). Här handlar det bland annat om fall där anmälaren hade misstankar om att en viss person haft kontakter med barn via internet, kontakter där gärningspersonen bor i närheten av målsäganden och därmed har varit känd av personer i målsägandens familj eller umgängeskrets och fall där en förälder till målsäganden redan har gjort en slagning på gärningspersonens telefonnummer eller efterforskningar baserade på gärningspersonens Facebooksida eller liknande innan polisanmälan gjordes.

I nästan lika många fall har den misstänkta identifierats genom att polisen har lyckats spåra denna med hjälp av information om ett telefonnummer, en e-mejladress eller ett alias som har använts av gärningspersonen under kontakten (30 procent).

I 14 förundersökningar hade gärningspersonen identifierats redan tidigare under en pågående polisutredning. I dessa fall avser förundersökningarna brottsanmälningar som polisen själva har upprättat då de, till exempel under en genomgång av materialet från en IT-forensisk undersökning av en misstänkt persons dator, har hittat tidigare okända personer som den misstänkta varit i kontakt med och som polisen misstänker kan vara barn.

I kategorin ”annat” ingår bland annat enstaka fall där gärningspersonen själv har gjort en polisanmälan om kontakten (efter att själv ha blivit utsatt för brott av någon han varit i kontakt med på nätet), fall där den målsägandes beskrivning av en person som sökt kontakt på gatan har stämt in på någon som polisen känner sedan tidigare och fall där polisen har letat efter en försvunnen målsägande som sedan återfunnits tillsammans med den misstänkta gärningspersonen.

Vanliga anledningar till att man inte lyckats identifiera en misstänkt person

Brås bearbetning av förundersökningsmaterialet visar att det kan finnas flera anledningar till att polisen inte har identifierat en misstänkt gärningsperson under förundersökningen.

Otillräckligt med information för ett spåringsarbete

Ibland har anmälaren inte kunnat ge polisen tillräckligt med information för att möjliggöra spaningsåtgärder för att spåra gärningspersonen. Till exempel har polisen i de förundersökningar som avser korta kontakter som tagits ansikte-mot-ansikte oftast endast fått en beskrivning av hur gärningspersonen ser ut eller en ungefärlig beskrivning av färgen och modellen på den misstänkta bil. Vidare är det flera av de kontakter som tagits via internet eller telefon där anmälaren inte har kunnat lämna någon information om ett telefonnummer eller ett alias som använts av gärningspersonen eller någon annan information som kan ligga till grund för ett spåringsarbete.

Ibland har polisen bett anmälaren att återkomma med den här typen av information, till exempel genom att kontrollera målsägandens dator eller mobiltelefon, utan att anmälaren sedan har gjort det. I vissa förundersökningar framgår att anmälaren har tagit kontakt med polisen igen och sagt att det inte varit möjligt att hitta någon sådan information, till exempel på grund av att målsäganden under tiden har raderat allting från datorn eller mobilen.

I omkring 20 procent av förundersökningarna framgår att målsägandens dator eller mobiltelefon har lämnats över till polisen av anmälaren eller målsäganden, eller har tagits i beslag, för att under-

sökas av polisen. I dessa fall var det betydligt vanligare att en misstänkt person hade identifierats med hjälp av ett telefonnummer, alias eller mejluppgifter som hade använts av gärningspersonen än i de förundersökningar där ingen kontroll hade genomförts av målsägandens mobil eller dator.

Det bör samtidigt påpekas att en del av de åklagare som Brå har intervjuat menar att man som åklagare inte gärna vill använda tvångsåtgärder mot en målsägande för att kontrollera dennas mobiltelefon eller dator. Det beror inte minst på det stora intrång som ett sådant förfarande innebär för målsägandens personliga integritet, eftersom alla målsägandes personliga kontakter då blir del i en förundersökning som blir tillgänglig för både gärningspersonen och gärningspersonens försvarare.

Föräldrar har bett polisen att inte gå vidare med förundersökningen

Det finns några förundersökningar där en förälder har tagit kontakt med polisen tidigt under utredningen och bett att de inte går vidare med förundersökningen. I enstaka fall handlar det om att föräldern menar att det kommit fram information om vem som kontaktat målsäganden och att man vill hantera saken själv. Det finns också flera förundersökningar som har lagts ner utan att en misstänkt identifierats efter att en förälder har kontaktat polisen och sagt att kontakten är avbruten och att de inte vill att målsäganden ska genomgå målsägandeförhör med mera.

I anslutning till detta kan nämnas att både poliser och åklagare som Brå har intervjuat menar att det ibland är möjligt att föra en förundersökning till åtal även om den målsägande inte vill medverka (eller inte får medverka för vårdnadshavaren) om det finns tillräckligt med teknisk bevisning för att styrka brottet. Samtidigt försvårar det avsevärt såväl förundersökningen som möjligheterna att säkra sådan bevisning.

Telefonnummer ger inget uppslag

I de förundersökningar där man har lyckats identifiera en misstänkt person med hjälp av ett telefonnummer har det i första hand handlat om att man använt sig av en vanlig nummerupplysningstjänst.

Den främsta anledningen till att polisen inte har lyckats identifiera en misstänkt person i de fall man haft tillgång till ett telefonnummer som använts i kontakten är att numret har visat sig gå till ett oregistrerat kontantkort eller är ett så kallat hemligt nummer, där abonnenten inte har samtyckt till att dennas uppgifter får lämnas till nummerupplysningstjänster.

De poliser och åklagare som Brå har intervjuat i samband med uppdraget menar att det nästintill är omöjligt att spåra någon om det enda man har att gå på är numret till ett oregistrerat kontantkort. Även när kontakten har tagits via ett hemligt nummer har det tidigare varit svårt för polisen att identifiera gärningspersonen. Det

beror bland annat på att det under den tid då de förundersökningar som ingår i materialet pågick inte var möjligt för polisen (med utgångspunkt i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation), att begära ut abonnentuppgifter från teleoperatörer om det inte fanns en förväntan om att brottet skulle leda till en annan påföljd än böter. Enligt åklagare som Brå har intervjuat är det inte rimligt att förvänta någon annan påföljd än böter med den straffskalan som kontaktbrottet har.

Från och med år 2012 har en förändring införts i lagen om elektronisk kommunikation som innebär att det numera är möjligt att begära ut den här typen av information från teleoperatörer även för bötesbrott. Det betyder att polisens möjligheter att spåra misstänkta personer på detta sätt torde ha blivit betydligt bättre.

Svårigheter med att spåra gärningspersonen med hjälp av så kallade IP-uppgifter

Varje gång man kopplar upp sig mot internet via sin dator får man en unik så kallad IP-adress. IP-adressen tilldelas av internetleverantören och kan registreras av de internetsajter eller internettjänster som man använder. När man till exempel loggar in på en internetbaserad e-mejltjänst, sin Facebooksida eller ett chattforum kan informationen om den IP-adress från vilken man loggar in sparas hos mejltjänstens, Facebooks eller chattforumets servrar.¹³ Teoretiskt sett ger detta polisen stora möjligheter att spåra gärningspersoner som kontaktat barn via olika internetbaserade kommunikationstjänster. Det framgår emellertid av både Brås intervjuer med poliser och åklagare och förundersökningsmaterialet att dessa möjligheter i praktiken ofta är begränsade.

När det gäller svenska internetsajter som används för att söka kontakt med barn i sexuella syften menar poliser och åklagare som Brå har intervjuat att dessa sajter är mycket behjälpliga när de får en förfrågan om IP-information. Å andra sidan finns det inga lagreglerade krav på hur länge sajterna måste spara den här typen av information. Det finns flera exempel i förundersökningsmaterialet där den information som polisen behövt inte har funnits kvar när man bitt sajterna om hjälp med att spåra en gärningsperson.

En central begränsning av polisens möjligheter att spåra misstänkta gärningspersoner handlar om att många av de internetföretag vars tjänster används i kontakterna inte befinner sig i Sverige utan i första hand i USA. För att kunna begära ut den nödvändiga informationen från de flesta av dessa aktörer krävs en så kallad internet-

¹³ Detta gör det möjligt för polisen att spåra den person som loggat in på exempelvis en chattsida eller mejltjänst till en fysisk adress. För detta krävs dock för det första att polisen kan få information om den IP-adress från vilken inloggningen gjordes (denna information måste begäras ut från det företag som äger den relevanta tjänsten). För det andra krävs att polisen kan begära ut uppgifter från den relevanta internetleverantören om vilken abonnent som hade tilldelats den aktuella IP-adressen vid den tidpunkt då inloggningen gjordes.

ionell rättshjälpsbegäran. Det innebär i praktiken att åklagaren måste vända sig till Justitiedepartementet, som sedan tar kontakt med sin motsvarighet i USA. De åklagare som Brå har intervjuat har beskrivit detta som en mycket tidskrävande, omständlig och därmed problematisk process.

I vissa fall har den relevanta amerikanska tjänsteleverantören ett juridiskt ombud i Sverige till vilket man kan vända sig direkt med en förfrågan om IP-uppgifterna. I dessa fall kan den nödvändiga informationen erhållas i fall det brott som utreds har ett tvåårigt fängelsestraff i straffskalan. Detta är inte fallet för kontakt med barn i sexuellt syfte. I de förundersökningar där det framgår att man begärt ut sådana uppgifter har man under förundersökningen omrubricerat det anmälda brottet till exempelvis sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering (som båda har två års fängelse i straffskalan).

Även när polisen har fått den information som krävs för att spåra en gärningsperson med hjälp av IP-uppgifter har de stött på samma problem som med hemliga telefonnummer när det gäller att begära ut abonnentinformation från internetleverantörerna i Sverige. Fram till år 2012 har det således krävts en förväntan om en strängare påföljd än böter för att en sådan begäran skulle kunna göras.

Ett annat viktigt problem som har försvårat för polisen i detta avseende är att det fram till år 2012 inte fanns några krav på svenska internetleverantörer att spara information om vilken abonnent som hade tilldelats en viss IP-adress vid ett visst tillfälle. I flera av förundersökningarna i materialet har polisen fått fram information om en IP-adress som de ville spåra, men har sedan fått svar från internetleverantören att informationen om vem som använde IP-adressen vid det angivna tillfället inte fanns kvar.

Även i detta avseende bör dock polisens möjligheter att spåra misstänkta gärningspersoner ha ökat markant sedan 2012, då Sverige införde EU:s datalagringsdirektiv (2006/24/EG) i svensk lag. Det innebär att det numera finns ett krav att internetleverantörer måste spara sina IP-loggar i sex månader.¹⁴

Bevisningen räcker inte till åtal i en stor del av de förundersökningar där en misstänkt person identifierats

Det är totalt 75 förundersökningar i materialet som inte lett till åtal, där en misstänkt person har identifierats och som lagts ner av annat skäl än gärningen ej brott. Av dessa har en stor andel (drygt 70 procent) lagts ner med motiveringar som indikerar att det inte funnits tillräckligt med bevisning för att styrka brott eller för att styrka att

¹⁴ Det kan emellertid påpekas att poliser och åklagare som Brå har intervjuat menar att processen kring en internationell rättshjälpsbegäran ofta kan pågå i upp emot sex månader innan man får ut de begärda uppgifterna, vilket innebär att det även idag kan upplevas som lönlöst att använda sig av denna möjlighet för att försöka spåra gärningspersoner med hjälp av IP-uppgifter.

det är den misstänkta som har begått brottet. Det handlar till exempel om motiveringar som att det ej går att bevisa att den misstänkta gjort sig skyldig till brott eller till handlingen, eller att fortsatt undersökning ej kommer att leda till att brott kan styrkas.

De övriga förundersökningarna har lagts ner med flera olika motiveringar, till exempel att den misstänkta är under 15 år, att insatser enligt Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller psykiatrisk vård, ska komma till stånd, att den anmälda brottsligheten är preskriberad eller att den misstänkta har dömts för annan brottslighet och att det inte krävs någon ytterligare påföljd för den föreliggande brottsligheten.

Viktigt med både målsägandens berättelse och teknisk bevisning

En viktig förutsättning för att kunna styrka de typer av brott som begås under sexuella kontakter mellan vuxna och barn är enligt de åklagare och poliser som Brå har intervjuat att målsäganden är beredd att delta i förundersökningen och kan berätta utförligt om det som skett under kontakten. Det framgår emellertid av såväl förundersökningsmaterialet som av Brås intervjuer att vissa målsägande är ganska förtegnade om kontakten över huvud taget, eller åtminstone om vissa delar av kontakten. Det finns också flera förundersökningar i Brås material där kontakten har upptäckts först långt efter att den avslutades, till exempel när en målsägande har identifierats efter en forensisk undersökning av den misstänkta dator. I flera förundersökningar av den här typen har de målsägande menat att de inte kommer ihåg särskilt mycket om deras kontakter med den misstänkta gärningspersonen.

Åklagare som Brå har intervjuat har vidare konstaterat att även om man har en utförlig beskrivning från en målsägande om det som har skett under kontakten, är sannolikheten ganska liten att man går till åtal om gärningspersonen förnekar det som målsäganden berättar, om det inte också finns teknisk bevisning som kan styrka målsägandens uppgifter.

Flera typer av teknisk bevisning kan åberopas

Det finns olika typer av teknisk bevisning som kan åberopas för att styrka brott vid kontakter som skett via internet eller telefon. Det kan till exempel handla om att man genom en IT-forensisk undersökning av en dator eller mobiltelefon kan styrka att gärningspersonen och målsäganden har haft kontakt med varandra (exempelvis genom att målsäganden finns med i en lista över kontakter som gärningspersonen kommunicerat med via en internetkommunikationstjänst). Bevisläget enligt intervjuade åklagare blir ännu bättre om innehållet i samtalen mellan gärningspersonen och målsäganden har sparats av målsäganden, till exempel i form av chattloggar eller sms-växlingar dem emellan. Om delar av innehållet i kommunikationen även kan hittas på gärningspersonens dator eller mobiltelefon förstärks bevisläget ytterligare. Även här kan det handla om delar av

chatt eller sms-växlingar mellan målsäganden och gärningspersonen men också till exempel om bilder som har skickats dem emellan. Detta får också stöd av Brås genomgång av tingsrättsdomarna avseende de kontakter som gick till åtal. Av stämningsansökningarna framgår att åklagaren har åberopat bevisning i form av såväl målsägandeförhör som utskrifter av chatt- eller sms-växlingar vid i stort sett samtliga åtalspunkter.

Även när man har en utförlig teknisk bevisning som visar på innehållet i kontakten mellan målsäganden och gärningspersonen kan det ändå finnas svårigheter att gå till åtal om målsäganden i sin berättelse beskriver vissa delar av det som framgår av den tekniska bevisningen men samtidigt förnekar att annat som framgår av samma bevisning har skett. Förundersökningsmaterialet innehåller även fall av den här typen.

Andra problem som framgår av förundersökningsmaterialet och intervjuerna

Problem förknippade med ”felrubriceringen” av de anmälda brotten

De flesta av de händelser som vid anmälningstillfället blivit rubricerade som kontakt med barn i sexuellt syfte, uppfyller som nämnts inte de centrala rekvisiten som krävs för att de ska betraktas som brott mot kontaktbestämmelsen. De kan därmed betraktas som felrubriceringar. Vidare visar dessa förundersökningar att det många gånger redan vid anmälningstillfället har framgått att gärningspersonen antingen gjort sexuellt kränkande uttalanden via nätet eller sms eller har uppmanat målsäganden att visa upp sig via webbkameran. I dessa fall handlar det om anmälningar som skulle ha kunnat rubriceras som exempelvis sexuellt ofredande eller (försök till) utnyttjande av barn för sexuell posering. Båda dessa två brottstyper har en strängare straffskala (böter eller fängelse i högst två år) än kontakt med barn i sexuellt syfte (böter eller fängelse i högst ett år).

Åklagare som Brå har intervjuat menar att felrubriceringen i sig kan utgöra ett hinder för förundersökningen i vissa fall. Det handlar dels om att brottsrubriceringen kan påverka hur ett ärende prioriteras – ju strängare straffskalan desto högre prioritering – dels att skillnaderna mellan straffskalorna, för kontakt med barn i sexuellt syfte respektive sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering, innebär att kontaktbrottet har en kortare preskriptionstid. Samtidigt finns det flera fall i förundersökningsmaterialet där utredande poliser, på grund av att de utgått från straffskalan för kontaktbrottet, har avstått från att vidta vissa utredningsåtgärder som skulle ha varit möjliga om de hade utrett brottet som exempelvis ett misstänkt sexuellt ofredande – till exempel att begära ut IP-information från ett juridiskt ombud för ett amerikanskt internetföretag (för vilket det krävs att brottet har två år i straffskalan).

En del av de åklagare som Brå har intervjuat menar även att felrubriceringen kan innebära att man lägger ner utredningsresurser på att leta efter ”fel saker”. Här menar man att felrubriceringen kan innebära att polisens utredningsresurser fokuseras på att försöka styrka rekvisiten för kontaktbrottet när man i många fall egentligen borde fokusera på att styrka exempelvis sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering (som har ett högre straffvärde och som enligt åklagare kan vara mindre krävande att styrka). En åklagare menade att kontaktbestämmelsen i det här avseendet nästan kan ha ”stört mer än vad den har hjälpt”.

Bristfälliga IT-kunskaper hos såväl poliser som åklagare

Flera av de personer som Brå har intervjuat menar att IT-kunskaperna hos såväl utredande poliser som åklagare i många fall är att betrakta som bristfälliga. En åklagare uttryckte det som att de poliser som arbetar med utredningar av brott mot barn ofta inte är särskilt duktiga på ”IT-delen” och inte vet hur de ska gå till väga med den. En polis berättade att det fanns utredare på barnroteln som ”knappt ens visste vad Facebook är” samt att den här typen av okunskap har en mycket negativ effekt på en utredares möjligheter att få fram viktig information under ett målsägandeförhör. En annan åklagare menade att kunskapen hos både utredande poliser och åklagare om vad som går att få fram i form av teknisk bevisning i dagsläget är ganska bristfällig. Samma åklagare påpekade dock att man på central nivå, inom både polisen och åklagarmyndigheten, relativt nyligen har kommit till insikt om att detta är ett område som man behöver bli bättre på och att man har börjat se över vad som ska göras för att åstadkomma en sådan förbättring. Bland annat framhöll flera av de intervjuade åklagarna och poliserna att de själva eller kollegor nyligen hade gått utbildningar om IT-relaterad brottslighet.

Prioriteringar och skyndsambet vid IT-forensiska undersökningar

Ett annat problem som framgår av såväl förundersökningsmaterialet som av Brås intervjuer med åklagare är att IT-forensiska förundersökningar av datorer med mera ibland kan ta lång tid. I en av utredningarna i förundersökningsmaterialet hade de utredande poliserna fått vänta i över tre månader för att få resultaten från en undersökning av den misstänkta gärningspersonens dator, trots att personen satt häktad och trots flera påminnelser till den ansvariga IT-gruppen från de poliser som arbetade med förundersökningen.

En åklagare som Brå intervjuat menade att man även i så kallade förtursärenden ofta fick vänta i flera veckor för att få datamedia granskade. Flera av åklagarkammarens barnpornografiärenden hade fått ligga i över tre år på grund av att man inte hade fått datorerna undersökta, och en del hade till och med hunnit bli preskriberade av samma anledning. Problemen handlade enligt åklagaren dels om att för få personer arbetade med IT-undersökningar, dels att IT-gruppen

fick prioritera andra brottstyper – framför allt utredningar avseende narkotikabrott – framför utredningar av sexualbrott mot barn. Anledningen är att narkotikabrottmål oftast har ett mycket högre straffvärde än exempelvis sexuellt ofredande eller kontakt med barn i sexuellt syfte.

Samtidigt fanns det bland intervjupersonerna både åklagare och poliser från andra län som menade att samarbetet mellan utredande poliser och IT-undersökningsgrupper fungerade väldigt bra. Även bland dessa fanns det dock en del som också menade att IT-analytikerna hade alldeles för mycket att göra, att IT-gruppen var underbemannad och att man kunde få vänta länge på undersökningsresultat om ett ärende fick låg prioritet.

En viktig anledning till att IT-undersökningar om sexualbrott mot barn bör hanteras skyndsamt är att de kan visa att den misstänkta varit i kontakt med fler barn, som kan vara utsatta för pågående sexuella kontakter eller tidigare kan ha utsatts för sexualbrott, och som polisen ännu inte känner till.

I många fall finns inget ”mervärde” i att försöka styrka kontaktbrottet

Utöver eventuella problem med att identifiera en gärningsperson och att få fram bevisning, framgår av Brås intervjuer att en anledning till att så få kontakter leder till åtal för just kontaktbrottet kan vara att det enligt åklagare ofta inte finns något ”mervärde” i att försöka styrka detta brott. Det handlar om att det under själva kontaktprocessen ofta har förekommit kommunikationer som räcker för att styrka exempelvis ett sexuellt ofredande. I och med att kontaktbrottet har en lägre straffskala än sexuellt ofredande, menar åklagare att det inte finns någonting att vinna på att lägga ner ytterligare utredningsresurser för att gå vidare och styrka de ytterligare rekvisit som kontaktbrottet kräver (att gärningspersonen och målsäganden ingått en överenskommelse om att träffas samt att gärningspersonen dessutom vidtagit någon ytterligare åtgärd för att mötet ska komma till stånd). En åklagare menade att det, för att man ska kunna styrka att syftet med mötet är att begå ett sexualbrott, i praktiken nästan krävs sådan kommunikation som innehåller någon form av sexuell kränkning. Mot bakgrund av detta, och eftersom fler rekvisit dessutom måste vara uppfyllda för att den misstänkta gärningspersonen ska kunna åtalas för kontaktbrottet, menade åklagaren att det kan anses märkligt att brottet har ett lägre straffvärde än sexuellt ofredande.

Sammanfattning

Huvudsyftet med den här delen av rapporten har varit att analysera varför det finns ett så stort glapp mellan å ena sidan det antal brott som registrerats som kontakter med barn i sexuellt syfte i anmälningsstatistiken och å andra sidan det antal brott mot kontaktbe-

stämelsen som också blivit lagförda. Det har gjorts i första hand genom en analys av hur många av de registrerade kontaktbrotten som kommit så långt i kontaktprocessen att de också kan förväntas ha uppfyllt rekvisiten för kontaktbrottet. Olika svårigheter som kan uppstå under den här typen av förundersökning, och som kan förhindra att både kontaktbrott och eventuella andra brott i förundersökningarna leder till åtal, har också diskuterats.

När det gäller frågan varför så få av de anmälda kontakterna har lett till åtal om brott mot kontaktbestämmelsen, har det kunnat konstateras att över 80 procent av de anmälda kontakterna inte har nått så långt som till en överenskommelse om en fysisk träff mellan gärningspersonen och målsäganden. Det framgår av förundersökningsmaterialet att gärningspersonen dessutom har vidtagit någon form av åtgärd som rimligen kan anses ha varit ägnad att främja att mötet kommer till stånd i totalt 13 procent av de kontakter som registrerats som brott mot kontaktbestämmelsen.

Av dessa kontakter har en stor majoritet (över 70 procent) lett till en fysisk träff mellan gärningspersonen och målsäganden innan kontakten anmälts till polisen. I närmare en tredjedel av dessa förundersökningar beskrevs såväl en fysisk träff som någon form av fysisk sexuell kontakt vid träffen. I de sistnämnda fallen kan kontaktbrottet, åtminstone i de flesta fall, antas ha konsumerats av de fysiska sexuella kontakter som sedan skedde vid mötet.

Överlag visar resultaten av denna analys att ett centralt problem, när det gäller hur bestämmelsen kan förväntas fungera i praktiken, är att de allra flesta kontakter anmäls till polisen vid "fel tidpunkt" för att bestämmelsen ska vara tillämpbar. Kontakterna anmäls antingen innan rekvisiten för kontaktbrottet är uppfyllda eller först efter att målsäganden och gärningspersonen har träffats fysiskt.

Vidare har det framgått av Brås intervjuer med åklagare att det i många fall inte anses finnas något mervärde i att försöka styrka kontaktbrottet. Det beror på att det under kontaktprocessen ofta förekommer brottstyper med ett högre straffvärde än kontaktbrottet samt att det är resurskrävande att styrka de ytterligare rekvisit som krävs för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Ett stort antal andra anledningar till att så många av de anmälda kontakterna inte har lett till åtal har också presenterats. En relativt stor andel av kontakterna (närmare en tredjedel) har exempelvis inte bedömts vara brottsliga. Det har också funnits ett flertal olika utredningsrelaterade svårigheter – bland annat i polisens arbete med att identifiera en gärningsperson och att säkra bevisning för att styrka ett åtal. En del av dessa svårigheter, till exempel när en målsägande inte velat, eller för sina föräldrar inte fått, delta i förundersökningen, återfinns även i förundersökningar om andra typer av brott mot barn. En del av svårigheterna har däremot varit förknippade med den centrala betydelse som olika former av elektronisk kommunikation har för de nu aktuella brotten, inte minst svårigheter med att spåra gärningspersoner med hjälp av telefonnummer och

IP-uppgifter. Det har också noterats att en del av dessa problem borde ha varit avhjälpna sedan den tid då brottsutredningarna i förundersökningsmaterialet genomfördes. Det beror dels på en lagändring som innebär att polisen numera kan begära ut abonnentuppgifter från teleoperatörer och internetjänstleverantörer även för bötesbrott, dels om införandet av EU:s datalagringsdirektiv i svensk lag.

Samtidigt har det framgått av Brås intervjuer med åklagare och poliser att yrkesgruppernas kunskap när det gäller IT-relaterade brott mot barn i dagsläget kan betraktas som bristfälliga i flera avseenden. Vidare finns det tydliga tecken på att IT-grupper vid polisen i olika delar av landet är underbemannade och inte har möjlighet att skyndsamt genomföra forensiska undersökningar av beslagtagna datorer och mobiltelefoner. Även dessa faktorer kan antas ha en negativ effekt på rättsväsendets möjligheter att föra den här typen av brottslighet till åtal och lagföring.

De kontakter som lett till åtal

Den här delen av rapporten redovisar vilka brott som lett till åtal, med utgångspunkt i de polisanmälda kontakterna, och hur dessa åtal har behandlats i tingsrätten. Redovisningen tar upp samtliga brottsrubriceringar som blivit åtalade och beskriver de anledningar som angetts i domskälen för att vissa av dessa åtal har ogillats.

Presentationen bygger på en genomgång av samtliga domar som har avkunnats för de kontakter i förundersökningsmaterialet som gått till åtal.

Åtal har väckts i samband med 32 av de polisanmälda kontakterna

Som framgick av föregående kapitel har 32 av kontakterna i förundersökningsmaterialet lett till åtal. Av dessa 32 kontakter avser 17 sådana som inte kommit så långt som till en överenskommelse om ett fysiskt möte och till en efterföljande åtgärd av gärningspersonen. I 15 av de fall som gått till åtal framgår av förundersökningarna att båda dessa rekvisit för kontaktbrottet har varit uppfyllda. I 12 av dessa 15 fall har gärningspersonen och målsäganden dessutom träffats fysiskt.

De brottsrubriceringar som anges i åtalen redovisas i tabell 11, tillsammans med antalet åtal för respektive rubricering som har ogillats. I kolumnerna till vänster i tabellen redovisas brottsrubriceringarna från samtliga 32 kontakter som gick till åtal.¹⁵ I de högra kolumnerna redovisas de brottsrubriceringar som avser kontakter där det framgår av förundersökningsmaterialet att det förekommit både en överenskommelse om att träffas och en efterföljande åtgärd av gärningspersonen.

¹⁵ Eftersom de flesta åtalen innehåller två eller flera brottsrubriceringar är antalet brottsrubriceringar större än antalet kontakter som gått till åtal.

Tabell 11. Överblick över de brottsrubriceringar som blivit åtalade med utgångspunkt i de kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet.

Brottsrubriceringar	Samtliga kontakter som gått till åtal (n=32)		Kontakter där både överenskommelse om möte och efterföljande åtgärd framgår av förundersökningen (n=15)	
	Antalet gånger som brottsrubriceringen förekommer	Antalet gånger som brottsrubriceringen ogillats	Antalet gånger som brottsrubriceringen förekommer	Antalet gånger som brottsrubriceringen ogillats
Sexuellt ofredande – via dator/telefon	18	3	6	0
Sexuellt ofredande – vid möte	7	0	5	0
Utnyttjande av barn för sexuell posering (av vilka försöksbrott)	9 (3)	1	4 (1)	0
Kontakt med barn i sexuellt syfte	8	6	7	5
Försök till köp av sexuell handling av barn	3	3	2	2
Barnpornografibrott	2	0	2	0
Våldtäkt mot barn	2	0	2	0
Sexuellt övergrepp mot barn – via internet	1	0	0	0
Sexuellt övergrepp mot barn – vid möte	1	0	1	0
Olaga hot	1	0	0	0
Olovligt anskaffande av alkoholdrycker	3	0	3	0

Sexuellt ofredande det vanligaste brottet i åtalen

Den vanligaste brottsrubriceringen i de åtal som avser kontakterna i förundersökningsmaterialet är sexuellt ofredande (25). De flesta av dessa brottsrubriceringar avser sexuella ofredanden som skett via internet eller telefon, men närmare en fjärdedel handlar om sexualbrott som skett vid ett möte mellan gärningspersonen och målsäganden.

Det framgår av tabellen att två av de sju åtalen för sexuellt ofredande vid en fysisk träff avsåg kontakter som inte hade kommit så långt som till en överenskommelse om ett möte mellan målsäganden och gärningspersonen. Vid första åsyn kan detta anses märkligt. I

det ena fallet avser åtalet ett brott som hade begåtts av gärningspersonen *innan* den polisanmälda kontakten hade inletts och som hade upptäckts under polisens utredning av denna kontakt. I detta fall handlar det om att målsäganden tidigare hade utsatts för sexuellt ofredande av en bekant person. När denna person sedan återupprättade kontakten valde målsäganden att göra en polisanmälan. I det andra fallet handlar åtalet om en kontakt där målsäganden blivit utsatt för ett sexuellt ofredande av en tidigare okänd person under första kontakten vid ett möte ansikte mot ansikte. Kontakten avbröts direkt efter att det sexuella ofredandet hade ägt rum och frågan om ett senare möte kom aldrig på tal.

De åtalspunkter som avser sexuellt ofredande via nätet eller mobilen handlar i första hand om kontakter där gärningspersonen skrivit sexuellt kränkande meddelanden till målsäganden. En del avser att gärningspersonen blottat sig via webbkameran eller skickat bilder av sitt könsorgan eller annat pornografiskt material till målsäganden.

Ingen av de åtalspunkter som avser sexuellt ofredande vid en fysisk träff har ogillats, däremot tre av de åtalspunkter som avser sexuellt ofredande via nätet eller telefon. Här handlar det dels om att domstolen inte har ansett det styrkt att gärningspersonen visste eller hade skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år, dels att man i ett fall inte hade styrkt att det var gärningspersonen som hade använt det telefonnummer från vilket brottet hade begåtts.

Utnyttjande av barn för sexuell posering och kontakt med barn i sexuell syfte också vanligt förekommande

Två andra brottsrubriceringar förekommer relativt ofta i domarna. Den ena är utnyttjande av barn för sexuell posering (9), den andra är kontakt med barn i sexuell syfte (8).

Åtalen om utnyttjande av barn för sexuell posering avser kontakter där gärningspersonen förmått (eller i vissa fall försökt förmå) målsäganden att helt eller delvis avklädd visa upp sig framför en webbkamera eller fotografera sig. Enstaka åtal avser brott som gärningspersonen har begått först efter att ett möte med målsäganden har ägt rum. Här handlar det om att gärningspersonen har köpt och lämnat över något klädesplagg till målsäganden och har därefter förmått denna att fotografera sig eller visar upp sig framför webbkameran i det köpta klädesplagget.

Bara en av åtalspunkterna avseende utnyttjande av barn för sexuell posering ogillades i domstol. Även här beror det på att domstolen inte ansåg det styrkt att gärningspersonen visste eller hade skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år.

Kontakt med barn i sexuellt syfte den brottsrubricering som ogillats oftast

Av de åtta åtalspunkter som finns i domstolsmaterialet avseende brottet kontakt med barn i sexuellt syfte har sex ogillats i tingsrätten. Det innebär att de kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet endast resulterade i två lagförda brott mot kontaktbestämmelsen.¹⁶ I ett av dessa fall har gärningspersonen också blivit dömd för ett sexuellt ofredande (via chatt och sms) mot samma målsägande. Det sexuella ofredandet hade ägt rum före mötet.

Det finns tre olika anledningar till att domstolarna ogillat de övriga sex åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte som ingår i materialet. Den vanligaste anledningen (tre av de sex ogillade åtalen) handlar egentligen inte om ett ”ogillande” av åtalet i meningen att kontaktbrottet inte har ansetts vara styrkt. I stället handlar det om att gärningspersonen blivit dömd för ett grövre sexualbrott, som begåtts antingen vid eller efter en träff som den åtalade kontakten lett fram till. Det handlar dels om sexuellt ofredande, dels om utnyttjande av barn för sexuell posering. Domstolarna har i dessa fall bedömt att kontaktbrottet enligt gällande konkurrensregler har konsumerats av de grövre brott som gärningspersonerna blivit dömda för. Det verkar också rimligt att dra slutsatsen att dessa åtal för kontaktbrottet har väckts av åklagaren i första hand för att ”säkra upp” möjligheten att bevisningen inte skulle anses räcka till för att gärningspersonerna skulle bli dömda för de grövre brotten.

Tingsrätternas motiveringar till att ogilla de övriga tre åtalen för kontaktbrottet var

- att det saknades en överenskommelse mellan gärningspersonen och målsäganden om att träffas (gärningspersonen hade rest för att träffa målsäganden utan att ha kommit överens med målsäganden om att träffas, och det skedde ingen träff),
- att det inte ansågs styrkt att gärningspersonens syfte med träffen var att begå ett sexualbrott mot målsäganden (bland annat hade målsäganden och gärningspersonen i detta fall träffats utan att det hade uppstått någon fysisk kontakt dem emellan),
- att det saknades en gemensam viljeinriktning om att träffas (målsäganden hade enligt egen uppgift aldrig haft någon avsikt att träffa gärningspersonen trots att målsäganden hade ingått en överenskommelse med gärningspersonen om att

¹⁶ Av Brås statistik över lagförda brott framgår att totalt fyra brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte hade resulterat i lagföring mellan 1 juli 2009 och 31 december 2011. Två av dessa brott ingår inte i förundersökningsmaterialet eftersom de anmäldes först under andra hälften av 2011. Båda brotten lagfördes i slutet av 2011. För båda dessa lagförda kontaktbrott gäller att gärningspersonen också blev dömd för grövre sexualbrott som hade begåtts mot målsäganden vid en fysisk träff.

träffas och gärningspersonen därefter hade gett målsäganden en vägbeskrivning).

När det gäller den sista motiveringen kan det konstateras att det tycks råda olika uppfattningar om hur man ska tolka lagkommentarens beskrivning av betydelsen av en gemensam viljeinriktning. Det finns en annan dom i materialet där det också framgår av domen att målsäganden enligt egen uppgift aldrig hade för avsikt att träffa gärningspersonen, men där gärningspersonen ändå har dömts för kontaktbrottet.

Det kan också nämnas att fem av de sju åklagare som Brå har intervjuat under uppdragets genomförande inte var medvetna om den del av författningskommentaren som beskriver betydelsen av en gemensam viljeinriktning. När de tillfrågades om de kände till att en person hade friats för kontaktbrottet av just den här anledningen, trots att han enligt domstolen hade gjort "allt vad som ankommer honom för en kontakt med barn i sexuellt syfte", svarade de att de inte visste om detta. Flera menade dessutom att det borde vara gärningspersonens uppsåt och handlande som är det centrala för brottet och att det kändes främmande att lagföringsbeslutet skulle hänga på om ett barn som utsatts för en sexuell kontakt har agerat på ett visst sätt eller inte.

Andra brottstyper i åtalet

Det finns flera andra typer av sexualbrott som ingår i de åtal som avser kontakterna från förundersökningsmaterialet. Det handlar om våldtäkt mot barn, sexuell övergrepp mot barn (dels via datorn, dels vid ett möte), barnpornografibrott och försök till köp av sexuell handling av barn. Gärningspersonerna har blivit dömda i samband med samtliga dessa brottsrubriceringar förutom den som avser försök till köp av sexuell handling av barn. Det finns tre åtalpunkter i domstolsmaterialet som tar upp denna brottsrubricering. Den ena av dessa åtalpunkter ogillades helt, bland annat med motiveringen att det inte ansågs styrkt att gärningspersonen hade försökt att köpa en sexuell handling. När det gäller de andra två åtalpunkterna avseende försök till köp av sexuell handling har gärningspersonerna blivit dömda enligt alternativa brottsrubriceringar.

Utöver dessa åtalpunkter för sexualbrott har gärningspersonen i ett fall också blivit dömd för olaga hot och det finns tre domar där gärningspersonerna har blivit dömda för olovligt skaffande av alkohol drycker. I samtliga tre fall handlar det om alkohol som gärningspersonerna hade skaffat för att lämna över till de målsägande. Dessa gärningspersoner har också samtidigt blivit dömda för sexualbrott mot de målsägande, dock inte alltid för brott som skett vid en fysisk träff.

Slutligen kan det noteras att samtliga gärningspersoner som avses i de genomgångna domarna, med ett enda undantag, har blivit dömda

för ett eller flera sexualbrott mot barn. Det gäller även de domar där vissa åtalspunkter av olika anledningar har ogillats.

Sammanfattning

Sexuellt ofredande är den brottsrubricering som förekommer klart oftast i åtalen avseende de kontakter som beskrivs i förundersökningmaterialet. Ungefär en tredjedel av dessa rubriceringar avser sexuella ofredanden som skett vid ett fysiskt möte mellan målsäganden och gärningspersonen. Åtal för utnyttjande av barn för sexuell posering är också relativt vanligt förekommande i materialet. I det fåtal fall där någon av dessa två rubriceringar har ogillats, har det antingen handlat om att domstolen ansett att gärningspersonen inte vetat eller haft skälig anledning att anta att målsäganden varit under 15 år, eller att man inte lyckats styrka att det var gärningspersonen som stod för kontakten.

När det gäller bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte tyder genomgången av domstolsmaterialet på att brottet i praktiken spelar som mest en marginell roll i förhållande till de kontakter som går till åtal och som blir lagförda. I de flesta av de domar som ingår i materialet har gärningspersonen inte åtalats för kontakt med barn i sexuellt syfte. I de fall där åtal för kontaktbrottet har väckts har det i samtliga fall utom ett även funnits åtal för andra, grövre sexualbrott mot samma målsägande i domen. Det handlar dels om brott som begåtts via nätet eller mobilen, dels brott som begåtts vid en fysisk träff. I samtliga dessa fall har gärningspersonen blivit dömd för ett eller flera av dessa grövre brott.

De flesta av de åtal för kontaktbrottet som finns i domstolsmaterialet (6 av 8) har ogillats i tingsrätten. Skälen till detta är dels att gärningspersonerna blivit dömda för grövre brott som skett vid eller efter det överenskomna mötet, dels att domstolen har ansett att vissa rekvisit för brottet inte har varit uppfyllda eller styrkta.

Referenser

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet. Omfattning, karaktär, åtgärder*. Rapport 2007:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2011). *Polisanmälda våldtäkter mot barn. En uppdaterad kunskapsbild*. Rapport 2011:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Craven, S., Brown, S. och Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children. Review of literature and theoretical considerations. *Journal of sexual aggression* 12, s. 287–299.
- Davidson, J. (2011). Legislation and policy. Protecting young people, sentencing and managing internet offenders. I: J. Davidson och P. Gottschalk (red.). *Internet child abuse. Current research and policy*. Abingdon: Routledge.
- DS 2007:13 *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- McAlinden, A.-M. (2006). ”Setting ’em up”: Personal, familial and institutional grooming in the sexual abuse of children. *Social and Legal Studies* 15, s. 339–362.
- Martellozzo, E. m.fl. (2010). Online sexual abuse by female offenders: An exploratory study. *International Journal of Cyber Criminology* 4, s. 592–609.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D. och Wolak, J. (2005). The internet and family and acquaintance sexual abuse. *Child Maltreatment* 10, s. 49–60.
- Nelander, K. & Shannon, D. (2010): Mobbning kan kopplas till sexuell utsatthet på nätet. *Apropå* nr 2/2010.
- Ost, S. (2009). *Child pornography and sexual grooming. Legal and societal responses*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prop. 2008/09:149. *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*.
- Richards, K. (2011). Misperceptions about child sex offenders. *Trends and issues in crime and criminal justice no. 429*, Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Shannon, D. (2011). Under their parents’ noses. Online solicitation of young people. I: J. Brown and S. Walklate (red.), *Handbook on sexual violence*. London: Routledge.
- Shannon, D. (2012). Vuxnas sexuella kontakter med barn via internet. I: A. Heber m.fl. (red.), *Viktimologisk forskning. Brottsoffer i teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Webster, S. m.fl. (2012). *European Online Grooming Project – Final Report*. < <http://www.europeanonlinegroomingproject.com/wp-content/uploads/European-Online-Grooming-Project-Final-Report.pdf> >
- Wolak, J., Finkelhor, D. och Mitchell, K. J. (2004). Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on

- findings from a national study. *Journal of Adolescent Health*, Vol. 35, No. 5, s. 424-433.
- Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. och Ybarra, M. (2008). Online "predators" and their victims: Myths, realities and implications for prevention and treatment. *American Psychologist* 63, s. 111-128.
- Wolak, J., Mitchell, K. J. och Finkelhor, D. (2003). *Internet sex crimes against minors: The response of law enforcement*. Alexandria, VA: National Center for Missing and Exploited Children.
- Wolak, J., Mitchell, K. och Finkelhor, D. (2006). *Online victimization of youth: Five years later*. Virginia: National Centre for Missing and Exploited Children.

Sedan den 1 juli 2009 omfattar brottsbalken ett nytt brott: *kontakt med barn i sexuellt syfte*. Det som avses är sådana kontakter med barn, till exempel via internet, som har som mål att möjliggöra sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte.

Hur går det till när sådana kontakter tas? Hur upptäcks de? Hur många kontakter uppfyller lagens rekvisit? Hur många är det som leder till åtal? Och varför är det så många förundersökningar som läggs ner?

Brottsförebyggandet rådet (Brå) har på uppdrag av regeringen följt upp hur den nya lagen fungerar i praktiken, med utgångspunkt i de kontakter som polisanmälts till och med den 30 juni 2011. Studien visar att lagen i dagsläget inte fungerar som det var tänkt, och varför.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

BOX 1386/TEGNERGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM, SWEDEN

TELEFON +46 (0)8 401 87 00 • FAX +46 (0)8 411 90 75 • E-POST INFO@BRA.SE • WWW.BRA.SE

ISBN ISBN 978-91-87335-11-2 • ISSN 1100-6676 • URN:NBN:SE:BRA-513